

Z OBSAHU

Jiří Kolaja: O lidský řád.
Mojmír Povolný: Státník ve světové revoluci.
Ivan Gadourek: Odkaz Tomáše Masaryka.
Prof. Václav Hlavatý: Odboj, ne reprezentaci.
Eugen Erdély: Ruská říše v Podunají.
 Ze světa i podsvětí — Listy z exilu
 — Poesie — Dopisy — Informace.

O LIDSKÝ ŘÁD

JIRÍ KOLAJA:

Nelidský svět — tak nazval Jan Čep svou poslední knihu, sbírku projevů k domovu. Snad se stěží najde vhodnější výraz, který by dvěma slovy vystihl sovětskou společnost. Proč, přes veškeré úsilí a plánování, sovětská společnost na konec vyúsťuje ve společenskou stavbu, v níž je člověk od člověka vzdálen nánosy nedůvěřivosti a nejistoty? Je to paradoxní, že v zemi, kde všechno lidské počínání je založeno na maximálním principu kolektivity, jsou lidé nesdílní, opatrní a vlastně druh od druhu izolováni. To takový Miguel de Unamuno byl lidem o mnoho blíž, když v baskické samotě psal svou slavnou knihu Tragický pocit života, apotheosu na živelnost bratrského spojení lidstva.

Život v sovětské společnosti se tak trochu podobá izolovanému ostrovu, který je občas a znenadání navštěvován prudkými, ničícími vichry. Každá čítka rozmetá část řádu lidských vztahů, bez kterých lidská společnost nemůže natrvalo existovat. Veřejné procesy, na příklad fantastické doznání Slánského a jeho společníků, ukazují na to, že i komunisté se snaží vyrovnat prudké společenské poruchy jakousi pseudo-spravedlností. V polském časopise *Kultura* zastával Czesław Miłosz názor, že komunistické veřejné procesy jsou vlastně jakýmsi druhem fetišismu. I afričtí či jiní primitivové často přinášeli svému rozhněvanému božstvu lidské oběti, aby se obrnili ve své bezbrannosti a bezradnosti před ničící silou přírodních pohrom. A jelikož skupina lidí či společnost jsou také jistý druh přírody — společenské přírody, jak říkal Arnošt Bláha — komunistická pseudo-spravedlnost se pak projevuje jako určitý druh primitivismu, jako krok zpět ve vývoji lidstva, které usiluje o zvládnutí pořádku nejen ve fyzické, ale i společenské přírodě.

Řád je něco obzvláště lidského, skutečnost, kterou tvůrčí člověk přináší světu a sobě. K posouzení světa s hlediska řádovosti není ani třeba dávat odpověď na otázku, zdali je tento řád daný nebo zdali je vytvářen teprve člověkem: pro své neustálé porušování řádu v lidských vztazích jeví se nám sovětská společnost jako společnost nelidská, jako nelidský svět. Domníváme se totiž, že ethický řád, který se zabývá poměrem člověka k člověku či lidí k lidem, je základní řád lidského světa, z kterého či na němž vyrůstají veškeré ostatní řády jako řád vědecký, umělecký, metafyzický atd. Krise moderního světa vznikla právě z toho, že specialisace a dělba práce zahradila pro mnoho lidí základní povahu ethického řádu. Vědec, který se náruživě oddává odkrývání fyzického řádu atomu a nemá zájem o to jak se s výsledky jeho práce nakládá, se může stát nebezpečným lidstvu. Stejně umělec, jehož umění může být někým zneužito k mimoestetickým účelům. Na základní povahu ethického řádu ukazuje vzájemná závislost lidských funkcí; vědec i umělec žijí ve společnosti, bez její existence a její dělby práce by se nemohli tvořivě specialisovat. Ethický řád je existenciální řád společnosti se kterým se každý člověk potýká ve větší či menší míře denním hodnocením svého a cizího počínání. Snad i budoucí badání

Politická organisace a chování nejsou výsledkem náhody ani důmyslného racionálního plánu velkých filosofů nebo státníků. Vyrůstají ze stavu společnosti, ze způsobu života a z roviny aspirací jednotlivých občanů a společenských vrstev. Proto se liší od generace ke generaci a od společnosti ke společnosti. Tento obecný zákon platí i o volbě vůdců: o Leninovi a Stalinovi v Sovětském svazu, o Hitlerovi v Německu, o Mussolinim v Itálii, o Churchillovi v Anglii, o Wilsonovi a Rooseveltovi ve Spojených státech a o Masarykovi a Benešovi v Československu. Bylo-li zřízení československé republiky největším kulturním činem našeho národa ve dvacátém století, byla volba obou velkých presidentů svědectvím o nic menším, metaforou národních tradic a obrazem lidového ideálu. Byla mezníkem, který stvrdil víru českého a slovenského člověka v demokracii.

Měříme-li dnes sílu československého demokratického ethosu, nezbyvá než hledět do minulosti. Náš dnešek, poznamenaný libovůlí, nesnášenlivostí a chaosem, svírá na jedné straně nelidský svět komunistické lidovlády a na straně druhé zaklínadlo exilu — kontinuita nečinnosti. Demokracie zůstala pro nás ideálem, zbaveným obsahu i smyslu, smlouvou, která stále platí, ale již nikdo nedodrhuje, právem, které všichni požadují pro sebe, ale zřídka pro druhé. S demokratickou praxí ztratila se i víra v naše poslání.

Je stále ještě čas začít s obrodou exilu. Politická emigrace přestává ztrácet smysl, teprve když se stane zbytečnou, zbytečnou pro národ doma i pro spojence v zahraničí. Ale tento konec sotva potká ty, kdo budou mít na mysli slova profesora Hlavatého: »Na cestě z vlasti nás provázelo požehnání domova. Nedopustte, aby toto požehnání důvěřivých se změnilo v kletbu zklamaných a zrazených!«

POZNÁMKY ZE SVĚTA...

POHLED DO BUDOUCNA

Přestože západní svět — a zvláště Spojené státy — exulantly všemožně podporuje, je dobře mít na paměti meze a časovost této podpory. Stejně jako se neuskutečnilo zbožné přání, že Západ půjde dříve nebo později do války k vůli únorovému puči, padla alespoň dočasně i these o osvobození satelitních zemí zvenčí. Realita mocenské politiky, dokreslována strachem z atomové války, je silnější než starost o osud demokracií za železnou oponou.

Jsmo příliš spjati s bojem za československou svobodu, než abychom viděli rozdíly mezi zorným úhlem naším a cizím. Zatím co my jsme se naučili hledat v situaci dnešního československého režimu dočasnost, nestálost a chyby, cizinci oceňují souvislost vývoje v dnešní ČSR a policejní a vojenskou pohotovost komunistické vlády. My žijeme v očekávání zvratu. Západní svět hledá modus vivendi. Podle toho se často lišíme v hodnocení událostí, osob a teorií v satelitních státech.

Není příhodnější ilustrace nad postavu Dr. Hromádky. Provoch dekadence západního světa a příchodu beztržní společnosti v sovětském orbitu: Husita dvacátého století v oficiálním světě komunistické propagandy, kolaborant v očích uprchlíků, upřímný theolog v podání západních protestantů. I dnes nachází nové stoupence ve Spojených státech, Kanadě, Australii, Anglii, Holandsku, Švýcarsku, Norsku a ve Švédsku. Naslouchají mu pozorně i lidé, které komunismus nikdy neokouzluje. Ti, kdo všemožně podporují úsilí o zvrácení komunistického panství, jej veřejně neodsuzují. Je pravda, že Dr. Hromádka je strhující řečník. Ale za svoje úspěchy vděčí především thesi o trvalosti sovětské moci; thesi, která považuje rebelii za zbytečnou a staví na prvé místo nový druh soužití církve s režimem.

Milan Hráza

«DEMOKRATISACE» VOLEBNÍHO SYSTÉMU V ČESKOSLOVENSKU

Součástí komunistického plánu na rok 1954 bylo vyměnit volené orgány státního zřízení, t.zv. «lidosprávu». Planovaná změna měla postihnout nejen orgány nižší, národní výbory, ale i nejvyšší formální zákonodárný útvar, Národní shromáždění. Jejím motivem nebylo ani tak vypršení funkčního období poslanců národních výborů (s podobnými «formálními» demokratickými zvyklostmi si komu-

nističtí političtí žongléři hrají jako s míčem a zkracují a prodlužují volební období jak uznají za vhodné), jako skutečnost, že po výměně politické garnitury Slánského a Gottwalda z aparátů a ze strany bylo třeba «omladit» i útvary volených funkcionářů.

Aby zabili dvě mouchy jednou ranou komunisté vyměnili spolu s lidmi i systém: nově schválené zákony o volbách do národních výborů (Sb. zákonů č. 14/1954 z 3. března 1954) a do Národního shromáždění (z 26. května 1954) znamenají ovšem další krok směrem k sovětské zemi. V době propagandistického využití smrti Štalinovy k podchycení dalších západních kruhů pro «mírovou politiku Sovětského svazu» oba zákony ovšem představují vrchol komunistického umění jak budit zdání demokratičnosti i tam, kde diktatura je obsahem. «Volby do Národního shromáždění se konají na základě obecného, rovného a přímého volebního práva tajným hlasováním», ohlašuje velebně článek 1 Zákona o volbách do Národního shromáždění. Následující články pak zdůrazňují universalnost hlasovacího práva: volit mohou osmnáctiletí, zvoleni mohou být lidé od 21ti let, bez ohledu na «národní příslušnost (!), pohlaví, náboženské vyznání, zaměstnání, dobu pobytu, sociální původ, majetkové poměry a dřívější činnost». Armáda ani policie z volebního práva nejsou vyňaty.

Kritický členář zákona se však pozastaví zejména u následujících článků:

Článek 2 (2): «Právo volit nemají však osoby, které byly pravomocně odsouzeny ke ztrátě občanských práv občanských, a to po dobu, po kterou ztráta těchto práv trvá».

Článek 13: «Pro řízení voleb do Národního shromáždění na území celého státu zřídí vláda republiky Československé nejpozději 55 dnů před dnem volby ústřední volební komisi».

Ústřední volební komise se utvoří ze zástupců, které navrhne Ústřední akční výbor Národní fronty».

Článek 21: «Kandidáti pro volbu do Národního shromáždění jsou kandidáty Národní fronty jakožto svazku dělníků, rolníků a pracujících

inteligence. Národní fronta — bojový blok Komunistické strany Československa, ROH, ČSM, Čsl. strany lidové, Čsl. strany socialistické, Strany slovenské obrody, Strany slobody a ostatních organizací pracujícího lidu — navrhuje za kandidáty nejlepší dělníky, členy jednotných zemědělských družstev, drobné a střední rolníky a příslušníky pracující inteligence.

Shromáždění dělníků, rolníků a ostatních pracujících na závodech, úřadech a vesnicích a shromáždění vojáků a příslušníků ostatních ozbrojených sborů předkládají návrhy na kandidáty Národní frontě».

Článek 38 (2) «Ponechal-li volič na hlasovacím lístku více kandidátů než jednoho, považuje se hlasovací lístek za odevzdaný pro prvního neškrtnutého kandidáta».

Ve všech «pochybných» případech rozhodují orgány volební komise, přímo jmenované vedením KSČ (viz článek 38 (3)). Okrskové a obvodní volební komise též provádí sčítání a registraci hlasů (článek 36, 39, a 43). Československý občan má dnes jen právo rozhodovat mezi dvěma či více kandidáty, které mu KSČ prostřednictvím «bojového bloku Národní fronty» předkládá. Nerozhoduje se o programech, či hnutích, politické strany existují jen jako papírová součást Národní fronty a nemohou podávat kandidátní listiny samostatně. Výsledek voleb (počet lístků neplatných či lístků na nichž všichni kandidáti jsou škrtnuti) zůstává zcela pod kontrolou strany a nedostanou se bez úpravy na veřejnost; dle článku 36: «V místnosti kde okrsková volební komise provádí sčítání hlasů mají právo být přítomni zvláště k tomu zmocnění zástupci organizací pracujících a zástupci tisku». I když zákon na rozdíl od předcházejícího zikona z 16. dubna 1948 neobsahuje článek o povinné účasti na volbách, článek 7 stanoví, že volební seznamy v místech s více než 5.000 obyvatel musí být vyvěšeny v domech. Domovní důvorníci («Bloklajtři») mají možnost kontrolovat účast na volbách stejným způsobem jako kontrolovali účast na masových demonstracích a průvodech.

-soč-

...I PODSVĚTÍ

O LIDSKÝ RAD (se str. 1)

dokáže, že mezi ním a řady jinými existuje určitá vztáhnost a závislost, o které snil Platon, když z vrcholné ideje dobra odvozoval ideje krásy a pravdy.

V moderní, rozrůstající se společnosti, jejíž mnohé vztahy se pro svou rozsáhlou a spletitou stávají neviditelné, směřují lidé k tomu, aby se zabývali jen etickým rádem svého nejbližšího okolí. Na příklad empirická studie dělníků v New Jersey City ukázala, že se muži ve svých rozhovorech nebaví o tom, co se děje v sousedním New Yorku, nemluví ani o hlavním městě Washingtonu. Dá se říci, že stejně jako specialisace zájmová, tak i specialisace prostorová podlamuje uskutečňování zdravé moderní společnosti. Přírůstek volného času, který přináší rozvíjející se technologie a organizace společnosti, by měl vést k větší účasti na ovlivňování a řízení společenského života, úměrné růstu světovosti lidské společnosti. Je přirozené, že vždy budou existovat rozdíly ve stupni této účasti; ale existenciální povaha etického řádu vyzývá, aby v jeho oblasti specialisace nikdy nedostoupila takové míry jako v dnšní vědě nebo dnešním umění. Je sice pravda, že i etický řád má své vynikající jedince, tvůrce, kteří svým životem strhují ostatní k následování. Ale moderní etičtí ne jen záležitosti vybrané skupiny, nýbrž existenciálně závisí na velkém, co největším, počtu členů lidské společnosti. Proto ten universální apel etického řádu, proto jeho lidská normativnost, která přehlíží fyzické a jiné rozdíly mezi jedinci a postuluje etickou rovnost všech.

Nuže, je-li etický řád svou povahou universální, vyplývá z toho pro každého jedince i jistá závaznost a, můžeme-li použít onoho nepopulárního slova, jistá povinnost. Proto se vědec nemůže uzavřít ve své laboratoři nebo umělec ve svém atelieru. Američané v této souvislosti často mluví o »dobrém občanství«. Řekne-li se o někom, že je nejen vynikající vědecký pracovník, nýbrž i dobrý občan, znamená to pro Američany mnoho. Ale nemusíme pro příklad chodit daleko. Stačí poukázat na obětavost našich dvou exulantů, profesora Hlavatého a Kafeala Kubelíka.

Vlastností tvořivé etické činnosti je právě její spontánnost, jak ukázal Henri Bergson nebo náš Bláha. Člověk nejedná eticky a nepracuje pro dobro jiných proto, že mu to někdo nařizuje anebo z touhy po jejich vděčnosti a obdivu, nýbrž pro jakési niterné nutkání, které se v nás občas zapaluje. Díváme-li se dnes na exil, vidíme, že prostorová a časová vzdálenost zakaluje čím dál více naši spontánnost v akci. Jako kdyby ona dlouhá perspektiva úsilí, které se třeba po desetiletí nemusí setkat s úspěchem, ubírala naším lidem na obětavosti. Je to lidský pochopitelný; je často nesnadné visualizovat daleký cíl a porušování etického řádu doma v Československu. Tváří v tvář komunistickému koncentračnímu táboru by málokterý exulant byl s to zůstat chladný ke svým lidským závazkům a skončit pověstným: »Nemám čas«.

Je na nás, abychom se proti této etické otupělosti a zakalené představitosti bránili. Sotva můžeme čekat, že západní demokracie projeví zájem o náš osud, nebudeme-li my sami dost pevní ve své víře a silní ve své vytrvalosti. Úsilí exilu je záležitostí všech, ne jen několika »politiků«. Naše zahraniční akce podobá se stavbě Národního divadla, které si v minulém století národ »dal sobě«. Jistě je naše práce o to těžší, že kolikrát nevidíme své společné dílo růst, že nekončící vzdálenosti v nás někdy vzbuzují pocity marnosti a ztěžují úsilí udržet vzájemná pouta. Ale je možno vytrvat. Potřebujeme instituce, které by svědomitě pečovaly o udržení exilové činnosti. Potřebujeme si čas od času připomínat, že porušování lidského řádu, které doma komunisté provádějí, nutně povede k jejich odstranění, ať již náhlým převratem nebo pozvolným vývojem. A potřebujeme žít pro etickou normu, která nám prikazuje pokračovat v našem úsilí bez ohledu na dosažitelnost nebo nedosažitelnost cíle. Prostě, jsou-li doma koncentrační tábory, nelze »nemít čas«.

OTEVŘENÝ DOPIS RADĚ SVOBODNÉHO ČESKOSLOVENSKA

Vážení pánové,

Po letech, ve kterých jsme si zvykli přijímat zprávy o RSC jako zprávy zarmucující, naplňuje nás usnesení zastupitelstva Rady z 26. září t.r. novou vírou v životnost československé demokracie. Reorganizace Rady v duchu tohoto usnesení a na základě návrhů, jím doporučených, je cestou, po které vyvede Radu z jejího dosavadního neuspokojivého stavu k vůdčí úloze v osvobodovacím boji. Podmínkou toho ovšem jest, aby se neztratila žádná z podstatných zásad, obsažených v návrzích, doporučených zastupitelstvem za směrnice pro reformu Rady.

Takovou podstatnou zásadu vidíme ve vnitřní demokracii Rady, t.j. v přesunu rozhodování o generální linii čs. zahraniční akce, kontroly nad dodržováním této linie a konečného slova ve všech personálních na zastupitelstvo Rady. V přenesení těžiště Rady do zastupitelstva je nejlepší záruka, že osobní fevdovost, stranické sobectví a finanční závislost, které činily v posledních letech z Rady přítěž místo nástroje a vedent naší zahraniční akce, budou sníženy na minimum.

Tato vnitřní demokracie má vést k přetvoření Rady z reprezentačního v pracovní těleso. Vynikající znalosti a nadprůměrný výkon mají být měřítkem pro členství v Radě a jejich orgánech, a to měřítkem jediným. Jsme přesvědčeni, že i mezi mladší generací a zejména mezi krajany jsou osoby, které tomuto měřítku odpovídají, a jejich přibírání ke spolupráci je předpokladem toho, aby Rada svou vůdčí úlohu mohla plnit.

Odbojová činnost Rady musí odpovídat světové situaci a vycházet z jejího rozboru. Souhlasíme s tím, že studená válka je a asi i bude hlavní formou konfliktu demokracie a komunismu. V ní má své místo i československé úsilí o svobodu; je úkolem Rady tuto československou funkci ve světovém zápase svobody a násilí najít a ji plnit. Svůj úkol nevidíme jen v podílu na budování demokratické teorie studené války. Tak jako se Masarykův i Benešův odboj zúčastnil zápasu na frontách vlastními silami, musí se náš odboj zúčastnit vlastními silami i studené války; jako součást světové fronty demokracie, ale ne v cizích službách.

Tato účast nevylučuje, nýbrž předpokládá diplomatickou a propagační aktivitu. Je třeba obojí zintenzivnit, soustředit, ústředit, ústředně řídit a využívat.

Vidíme úkol Rady i v přípravě provisorních opatření pro přechodnou dobu mezi pádem komunismu a prvními svobodnými volbami, i v přípravě návrhů pro znovuoživení čs. demokracie. Obojí necht je plodem pečlivé studijní práce, výslednicí nezaujaté analýzy změn ve skladbě společnosti doma a důkladné znalosti výsledků společenských věd svobodného světa.

Považujeme dovět bodů prof. Hlavatého za první konkrétní pracovní program, hodný toho, aby se Rada soustředila na jeho plnění a odpovídající zásadám, jež jsou nezbytné k ozdravení našeho exilu.

Plnění těchto úkolů je povinností celého exilu, a Rada se ústy zastupitelstva k plnění této povinnosti přihlásila. Bylo by však neupřímné zastírat si, že toto rozhodnutí může být ohroženo dvojím nebezpečím: na jedné straně snahami ponechat literu usnesení a návrhů zastupitelstva a polalčit jejich ducha, na druhé straně z toho pramenícími tendencemi rozdělit exil na více skupin, které by všechny byly stejně neschopny plnit úkol, který Českoslovákům dnes připadá. Obrátíme se proto tímto otevřeným listem na členy komise, pověřené přípravou směrnice pro reformu Rady, a přejeme jim, aby se svého úkolu zhostili v tom duchu, v jakém bylo učiněno rozhodnutí zastupitelstva a v jakém byly podány návrhy, o které se opíralo, v souladu s přáním nesporné většiny českého a slovenského národa a v duchu československé radice.

Za: ČESKOSLOVENSKÝ ZAHRANIČNÍ ÚSTAV V EXILU

ÚSTŘEDÍ
Dr. V. CHALUPA

uv

STÁTNÍK VE SVĚTOVÉ REVOLUCI

MOJMÍR POVOLNÝ

Dr. Edvard Beneš by se byl letos dožil sedmdesáti let. Všichni jsme s jeho myšlením a dílem tolik spjati, že psát o něm znamená tak trochu psát o sobě samotných. Do takového obrazu se snadno vetkávají generalisace, které spíš charakterisují dobu než muže, který ji spolutvořil. Snad se nám podaří být právi oběma.

Kořeny

Prapodstatu Benešovy filosofické a politické osobnosti tvoří oněch sto padesát let, která předcházela vypuknutí první Světové války a s ní vzplanutí dosud neuzavřené vpravdě světové revoluce. Beneš sám při každé příležitosti toto dějinné kontinuum s důrazem vyzdvíhal a své myšlenkové a politické dílo s ním jako stejnorodou součást spojoval. Jakkoliv mu intelektuálně neunikal širší historický výhled, jeho vnitřní svět hraničil s raným patnáctým stoletím, s evropskou renesancí a humanismem a s českou reformací. Bezprostředně se však Beneš cítil spřízněn teprve s filosofií francouzské revoluce, s oním „triumfem rozumu a svobody svědění, vědy a badání, triumfem racionalismu jako filosofické metody a systému nad starou středověkou scholastickou filosofií, katolickou theologií a náboženskou nesnášenlivostí. Toto příbuzenství bylo hluboké, intimní a nezastírané a Beneš na ně byl hrdý jako někdo, kdo mezi svůdnými, ale slepými rameny rozpoznal hlavní proud a sledoval jej po celý život. V jeho duchovní výzbroji chyběl tragický prvek starozákonního prokletí, klasický rozkol mezi ideou a realitou a křesťanská víra ve vykoupení od všeho zlého nadpřirozenou milostí Boží vůle. Beneš byl moderní člověk nikoliv náhodou, nýbrž z vlastního rozhodnutí vědomě a důsledně.

Do těchže sto padesát let spadá i národní původ Benešovy osobnosti. Ačkoliv i sám Beneš rád stopoval národní tradici až po husitskou revoluci, opravdu živé v něm bylo teprve národní obrození s celou stupnicí otázek dalekosáhlého filosofického i politického dosahu, na něž musel jako myslitel a státník hledat odpovědi v souladu se svou filosofii dějin. Beneš ztrávil celý svůj duchovní i politický život nad problémy národního sebeurčení a rovnosti národů, nad otázkou postavení a poslání malého národa a konečně nad odvěkými hledáním mezinárodního řádu. Neztrácí se s myslí universální platnost svého filosofování, Beneš se nikdy netajil ani před sebou ani před druhými, že abstrahuje ze skutečnosti, v jejímž středu leží Československo.

Konečně byl Beneš myslitel a státník postavený doprostřed světové revoluce. Tato revoluce byla a dosud je složena z tolika elementů, že konvenční řešení sama o sobě jsou nejen nepoužitelná, nýbrž silám, které světovou revoluci nesou, také nepřijatelná. Beneš tuto revoluci napřed očekával a připravoval se na ni. Potom bez přestání identifikoval příčiny, pro které k ní došlo, vážil síly, které ji prodlužovaly, a usiloval o nová řešení, která by přinesla pokoj a mír. Ve své filosofii hledal oporu pro každý praktický krok a československá politika mu byla nejen zkušeným kamenem, nýbrž především nástrojem, kterého používal k práci na tom, co považoval za obecný ideál. Takto světová revoluce zaplnila jeho celý život jako svět, který mu byl přisouzený, i jako trvalý předmět theoretického studia a praktického zájmu. Beneš jí nemohl projít nepoznamenan.

Filosofie

Na těchto trojúhelníkových základech vystavěl Beneš svou vlastní filosofii. Byl především politický filosof, filosof mezinárodních vztahů a filosof dějin. Nade

všecko však byl praktický politik, diplomat a státník, ale filosof a vědec u něho vždy předcházela muze čin. Priorita myšlení vyplývala Benešovi z jeho metafysiky, noetiky i etiky.

Beneš byl váhavý a zdráhavý ve formulování své odpovědi na otázku po vzniku, podstatě a smyslu jsoucna. Na metafysiku, již Masaryk s velkou prozíravostí nazval „malý konkurenční podnik, který si zařídila filosofie proti theologii“, byl Beneš příliš pozitivistický. Kde byla odpověď nevyhnutelná, tam se nakonec v podstatě ztotožnil s osvícenským racionalismem. I když jednou napsal, že se dopracoval pevného názoru na náboženství a pro náboženství a přijal víru v účelnost světa a v Prozřetelnost, středem jeho metafysiky zůstal čin člověka, který se rozvážně ujal vlády nad svým osudem, odhaluje řád v přirozeném běhu věcí a naplňuje duchovní ideál člověčenství. Byt i zůstal bez odpovědi na otázku po první příčině jsoucna, Beneš se takto aspoň vypořádával s determinismem a teleologií. Pro Beneše je typický důraz, který klade na politickou stránku řádu i ideálu. V této formulaci snadno uniká pozornosti příbuzenství, do kterého se Beneš dostal s klasickou filosofií, aniž by však plně využil její výzbroje k překonání svého novodobého pozitivismu. Co z ní však bezděky v novodobé formě vyvodil, byla priorita ideje před realitou, myšlenky před činem a filosofie před politikou.

Zmocnit se ideje, formulovat myšlenku a mít filosofii nelze bez theorie poznání. Beneš se theoreticky pro svou noetiku vypořádával s konfliktem mezi rozumem, citem a smysly a došel k synthese racionalismu, emocionalismu a sensualismu, v to, co sám nazval kritickým realismem a Masaryk později konkrétismem. V něm rozum není jediným nástrojem poznání. Člověk poznává také citem a smysly, ale rozum je kontroluje. Skutečnost není nikdy poznána definitivně a poznání je neustálé kritické usilování o nový přístup ke složité realitě tohoto světa. Avšak noetický racionalismus odpovídal nejvíce Benešově přirozené povaze. V konkrétním poznání mu jej pomáhala kontrolovat vedle jeho theorie také zkušenost, ale abstraktní poznání mu racionalism opanoval do veliké víry. Možná, že v tomto noetickém dualismu je pramen Benešovy kompromisnosti v konkrétní, politické situaci a nekompromisnosti v celkovém, theoretickém plánu.

V celkovém plánu je uložena ethická jistota, které není v kompromisu a které Beneš přesto živelně potřeboval. Jsa si vědom protikladu mezi ideálem a skutečností v oblasti mravní, Beneš přijímal ideál jako měřítko, nadřazené skutečnosti, a neustále s ním skutečnost srovnával. Tento ideál, absolutně platný, je z tohoto světa a pro tento svět a je ethickou povinností člověka, aby se mu podřizoval. Charakteristicky pro Beneše jeho obsah je opět politický. Ve světě od věčnosti zmiňaném v zápase mezi mocnostmi světla a tmy, mezi silami dobra a zla, mezi touhou po sovodě a touhou po moci se člověk musí rozhodnout, na čí straně je jeho místo. Beneš ani na chvíli neváhal ukázat, kam se mravní člověk musí postavit. Zatím co v oblasti metafysiky připustil relativitu pravdy, metafysický dualism ducha a hmoty, v oblasti mravní byl Beneš absolutista, jemuž ethický řád pomáhal přenést se přes paradoxy historie a života. Proto měla Benešova politická filosofie tak

vysloveně normativní povahu a celý jeho život byl zasvěcen a obětován ve jménu tohoto řádu.

V této nebezpečné zkratce Benešovy filosofické výstroje na první pohled unikají ony tři podstatné sloupy, na nichž je vystavena. Jsou jako tři pilíře, ztracené sice ve zdivu katedrál, ale přece určující její tvar a výšku a vynikající ve vši velikosti a důležitosti, teprve když ze základního zdiva vyrazí v oblouky, nesoucí klenbu Benešovy filosofie dějin.

Když mluvíme o filosofii dějin, máme na mysli ona široká podvědomá intelektuální přesvědčení, jimiž člověk žije, jeho základní názor o povaze individua a společnosti a jeho představu o cíli lidského usilování, jež dohromady dávají smysl jeho myšlení a jednání. Je-li možné zhustit Benešovu filosofii dějin do jedné věty, pak to bylo jeho přesvědčení o stále pokračující demokratisaci světa. Beneš si byl vědom věčných úchylek historie od tohoto proudu a proto záměrně formuloval svou filosofii dějin nikoliv jako přesný popis faktů, nýbrž jako program. Cílem demokratisace světa bylo Benešovi tak jako Masarykovi uskutečňování humanitního ideálu, který se v jejich filosofii rovná zdokonalování člověka v jeho bytostné celistvosti jako součásti všeho člověčenstva. Beneš však s daleko větším důrazem než Masaryk pojal funkci malého národa a státu v běhu dějin a proto se demokratisace mezinárodního řádu stala ústředním problémem jeho filosofie a politiky. Beneš se musel s touto otázkou vypořádat způsobem, jakým ji nakonec řešil, ze tří důvodů. Za prvé jeho racionalistická mysl nemohla snést rozporu mezi vnitřním a mezinárodním řádem. Za druhé Beneš byl přesvědčen, že jen ve zdokonalovaném mezinárodním řádu mohou malé národy plnit své dějinné poslání. Konečně za třetí všechny siločáry světové revoluce, kterou spoluprodělal, se mu sbíhaly v nový logický systém mezinárodních vztahů, postavený na demokratické a humanitní filosofii a ethice. Sotva kde jinde mohla vystoupit trojí prapodstata Benešovy osobnosti na povrch výrazněji a důsledněji.

Vmysliv se takto do dějin lidstva, Beneš se nacházel před »zákonem neodvratné historické evoluce k světové demokracii« a ze zákona společenského vývoje vyvodil pro sebe zákon mravní. Zákon společenského vývoje, aspoň pokud jde o hlavní směr spíš vírou dobytý než poznáním odhalený, mu dodával další víry ve chvílích nejistoty a zvratu. Mravní zákon mu dodával síly, již sjednocoval svou složitou lidskou osobnost a čelil »hroznému boji mezi ideálem a tvrdostí skutečného života«.

Filosofie a politika

Beneš nebyl naivní idealista a tohoto konfliktu mezi ideálem a skutečností si byl vědom. Pečlivě vybraná hořejší slova, kterými je charakterisoval, a politické dílo, které po sobě zanechal, svědčí, že si byl také vědom jeho velikosti a tragičnosti. Jsa filosofem a státníkem v jedné osobě, celý život musel řešit spor mezi filosofii a politikou.

Beneš jej sváděl na nesmírnou složitost společenského života a sil, které ovládají na jedné straně člověka a na druhé straně běh dějin. Nikdy nezapomněl na zkušenost první Světové války, oné »obrovské, úžasně komplikované události, objímající takové množství politických, hospodářských, technických, mravních, psychologických, biologických a jiných jevů, že nějaká jednotná, jednotící formule pro její vznik a smysl by musela nutně být velmi všeobecná a bez jakéhokoliv obsahu«. V těchto rozměrech se mu pak jevila všechna politika na mezinárodním poli a pod jejich vlivem Beneš nepodlehla pokušení, aby ji zjednodušil na pouhý zápas o moc.

Nedává-li však mocenská *realpolitika* odpověď, ani jeho filosofie v čisté formě neposkytovala konkrétní radu, jak zacházet s danou složitou a proměnlivou skutečností. Co mu dala, byl rámec, který Beneš vyžadoval pro každou politiku. »Každá politika, a zahraniční především, potřebuje pevné filosofické základy, pevného světového názoru, jenž každému

jejímu počínání dává pevný ideový program a tím zároveň znak klidu, jistoty, tvořivosti a cítěvdomosti, mravní pevnosti a síly«. Avšak konkrétní radu našel Beneš teprve v politice, v onom »zápase za správné poznání reality existující v přítomnosti a reality možné v budoucnosti, vykládané v duchu nějaké doktríny nebo filosofie dějin a ethiky«. A jeho prohlášení, že »Boj politický je především ohromný boj o poznávání reality«, má hluboký smysl nejen ve vztahu k jeho politice, nýbrž také ve vztahu k jeho filosofii. Jestliže Beneš nepropadl racionalistickému a liberalistickému utopismu, věděl za to víc své politice než filosofii.

Důsledek, který Beneš vyvodil ze svého politického poznání, byl »boj o realistické myšlení a chápání problémů, o uplatnění realistické metody v denní práci politické, boj proti mysticismu, upřílišené imaginaci a fantastičnosti, nesprávné uplatňované na oněch polích praktického života, kde by se uplatňovali tyto elementy lidské duše neměly«. Konkrétně to znamenalo, že napětí mezi ideálem a skutečností stejně jako napětí mezi společenskými silami řešil kompromisem. Aby zachránil zásadu v její plné životnosti, podroboval její použití objektivním podmínkám do takové míry, po kterou se nedotýkaly její samé podstaty.

V oblasti mezinárodních vztahů, kde toto napětí bylo za jeho života zpříkldněno v dichotomii systému Společnosti národů a mocenské politiky, Beneš našel své místo mezi »idealistickými realisty«, kteří hledali syntesu mezi přílišnou theoretičností, bezohledným idealismem a brutálním realismem a stavěli cestu, po níž by uskutečňovali velký cíl znenáhla a nevtrhali jej zbytečně v nebezpečí. Beneš ji našel v takové formulaci národního zájmu Československé republiky, který neodporoval ideálu Společnosti národů ani nepřehlížel rozložení spirituálních a materiálních sil v Evropě: mir a rekonstrukce, demokracie a zajištění existence státu. Beneš věděl, že »směrnice naší zahraniční politiky mohou být jen výslednicí sil a faktorů, jež představují dnes snahy a přání našeho národa a státu, a které jsou výrazem přání a snah států a národů ostatních, z vnějška na nás budou působiti, abychom v dnešní mezinárodní politické konstelaci zaujali to nebo ono stanovisko; jinými slovy to znamená, že na otázku tu budou nám dávat odpověď nejen zkušenosti z naší minulosti, nýbrž také stále zkoumaní dnešní měnlivé politické situace mezinárodní; tedy ještě jinými slovy národních zájmů ostatních států a rovnováhy sil ve světě. Celá Benešova správa československých zahraničních věcí byla jen

→ str. 16

DEVĚT BODŮ PROFESORA HLAVATÉHO

je první konkrétní pracovní program, navržený Radě svobodného Československa a hodný podpory exilu. Shrnujeme stručně jeho znění:

1. Rozšířit okruh spolupracovníků RSC;
2. soustředit činnost zahraničně politickou;
3. koordinovat účinnou propagandu;
4. studovat studenou válku;
5. zúčastnit se studené války;
6. zříditi studijní odbory;
7. organisovat vzájemnou pomoc všech spolupracovníků;
8. být mluvčím porobeného národa;
9. postarat se o případné generační přežití exilu.

Připojujeme se k výzvě časopisu Čechoslovák a obracíme se na své členáře, aby zaslali své vyjádření k tomuto pracovnímu programu Radě svobodného Československa (Council of Free Czechoslovakia, 12 East 72d Street, New York 21, N.Y., U.S.A.) a průklep přípisu poslali na adresu prof. Hlavatého (Prof. Václav Hlavatý, Institute for Mathematics, Indiana University, Bloomington, Indiana, U.S.A.).

IVAN GADOUREK

ODKAZ TOMÁŠE MASARYKA

Mnoho nám vzala naše doba: domov, vlast, často i církev v níž jsme ctili boha. I když bez domova, přece pracujeme pro vlast. Neseme její obraz a ideál ve svých srdcích i do těch nejvzdálenějších končin a usilujeme o jeho uskutečnění. Pracujeme politicky — i když bez poplatnictví dogmatům politických stran. I když bez církve, přece hledáme a nalézáme boha. Co nás spojuje? Co nám dává vzdorovat násilnému tlaku komunismu i pozvolnému lákání Západu? Kde čerpáme sílu ve vichřici politických i kulturních zvrátů? — Z odkazu Masarykova.

Tak jako on jsme kulturními optimisty. Zatím co Západ i v zemích, které nepoznaly okupace a porážky očekává zánik své civilizace (Spengler), znovunastolení ideálů středověku (Sorokin) či příchod Neandertálského člověka (A. Koestler), my Češi a Slováci jdeme z poroby do poroby a zmríráme v plynových komorách Gestapa i v kobkách G.P.U. s úsměvem víry budoucnost. S Masarykem věříme, že budoucnost je na straně pravdy a dobra, že věc spravedlivá je sama o sobě zárukou síly a vítězství. Potíráme tím názor opačný, hlásající, že moc a vítězství určují, co za «dobro» a «pravdu» třeba pokládat. Víra v objektivní pravdu a dobro je spjata s vírou v bytost existující mimo nás. Naše důvěra v budoucnost pramení často v přesvědčení, že lidstvo i svět se vyvíjí, a že tento vývoj je v podstatě vývojem k lepšímu, pokrokem.

Masarykovci jsou evolucionisté, a to evolucionisté mravní a náboženská. Na poli mravním věří, že tak jako jedinec je s to spolupracovat na výstavbě své osobnosti a péstit své vlohy, tak i lidstvo může usilovat o zlepšení svého údělu. Na poli náboženském Masaryk popírá, že celý proces zjevení a náboženského poznání končí proroky či Ježíšem. Dle jeho názoru lidé přímo poznávají boha i dnes, boží vůle se projevuje i v naší moderní době navzdory úpadku církví, průmyslové revoluci, vzrůstajícímu vlivu státu a jiným jejím průvodním jevům.

Hlavní ženoucí silou vývoje je stále se prohlubující, kritické poznání. Duch vědy nahradil dogma většiny církví, přinesl s sebou skepsi a tím prokázal společnosti službu katharse a oprostění. Věda, jejímž stoupencem Masaryk je, má kromě pragmatické funkce (zlepšení životních podmínek) však i funkci jinou: v pestrém kaleidoskopu dění hledat věčně a neměnní se prvky. Vědecký soud nesmí však zůstat izolován od soudů mravních, náboženských či estetických. Synthesi však musí provést každý vědec sám pro sebe, soukromě. Masaryk řeší zde jeden z základních problémů — poměr pravdy vědecké a osobní. Sám dává svým životem krásný příklad spojení poznání a praxe, vědy a politiky. Obojí, vědu i praxi, buduje na mravním citu a hodnocení: mravní cit je mu kompasem, kam zaměřit logický aparát vědy i politickou akci. S Masarykem překonáváme zlo ne romantickými obětmi, ale mobilisací rozumu a racionálních složek osobnosti a drobnou, ale každodenní politickou prací. Problémy, k nimž Masaryk upíal svou pozornost nepozbyly své palčivosti a zůstaly aktuální až dosud.

Otázka náboženská.

Jako sociolog Masaryk si plně uvědomuje kořeny krise moderního člověka. Analysuje současný společenský vývoj jako postupný úpadek vlivu církví, jejichž pole působnosti se stále zmenšuje. Na jejich místě vyrůstají nová samostatná zřízení: stát, politické strany, zájmová, sociální a kulturní sdružení a organizace. Tento vývoj není nutno dle Masaryka hodnotit záporně; církve se oprostují od úkolů, které jim vlastně nenáleží a které nejsou pro náboženství podstatné, jako na př. péče o chudé, o nemocné, o výchovu a vědu. Tím se jim dostává více možnosti a času soustředit se na hlavní náboženský úkol: pomáhat lidem řešit jejich specifické úkoly a problémy mravní a duchovní. V každé rodině je

dle Masaryka takový nerozřešený úkol a problém, který života znalý, taktičtí duchovní může pomoci rozřešit.

Náboženství samo totiž neztrácí na důležitosti, ani v naší době zrychleného sociálního vývoje. Náboženství zůstává nám, moderním lidem, centrální složkou duševního života. Bez náboženství člověk pozbývá jistoty a životní odolnosti, je více nakloněn sáhnout si na život vlastní či na život jiných. Ve své pronikavé studii (*Moderní člověk a náboženství*) se Masaryk zabývá tematem, které se shoduje až do některých detailů s obsahem knihy, jež vzbudila značný ohlas v dnešní Francii: *L'homme révolté* od A. Camus-e. Čtenář obou knih si však uvědomí pozitivnost, plodnost a životodárnost Masarykovy filosofie, odsuzující do všech důsledků Titanism, jehož stoupencem se Camus jeví. Celé Masarykovo dílo lze vlastně pojat s tohoto hlediska jako boj proti Titanismu, proti rouhání a vzpouře moderního člověka usilujícího nahradit boha «národem a rasou» (Nietzsche a nacisté), třídní ideologií (Marx a komunisté) či státem (Stalin a imperialistická armáda sovětů). Pojata s tohoto hlediska nachází moderní doba v Masarykovi svého smíření a vykoupení.

Otázka sociální.

Proti jednostrannému Marxismu Masaryk postavil celý bohatě učený světový názor moderního kritického myslitele, opírající se o nepředpojatý vědecký výzkum, o důvěru v člověka, metafysickou rovnost všech lidí před bohem a o pluralistické pojetí světa. Mnozí z naší generace nasazení na přelomu jinošství v mužství do němci kontrolovaných továren, četli za dlouhých nočních směn potají *Sociální otázku* a duševně zráli s Masarykem. I dnes, téměř deset let po skončení války, nacházíme v Masarykovi cestu z dilemma před nějž nás Západ i Východ staví. Na osudu našich doma si ověřujeme pravdivost Masarykova učení, že sociální otázka neznáme jen právo na práci, na hmotné zabezpečení, ale i právo na vlastní jazyk, na vlastní myšlenky, na možnost sdělit své myšlenky komu se nám namane a sdružit se s kým uznáme za vhodné. Že sociální otázka není jen otázkou výrobní formy a organizace výrobních prostředků vidíme i na krisi socialismu v západních zemích, jež vznikla tím, že socialism dosáhl svých bezprostředních cílů znárodněním průmyslu a zajištěním sociálního zabezpečení zaměstnanců (welfare-state).

Masaryk staví sociální otázku do širšího rámce, vidí původ sociálního zla v nevědomosti a nedostatečném využití poznatků a možností moderní vědy. Místo jednostranného práva na práci a na sociální zajištění Masaryk je nakloněn požadovat uzákonění celé škály základních lidských práv. Člověk má nejen právo na slušné zacházení (neb konec konců všichni lidé jsou si mravně rovni) ale i právo na svou národnost, neb každý národ má své zvláštní poslání na světě; nábožensky hodnoceno jsou si i všechny národy rovny. Tím se dostáváme s Masarykem k jinému palčivému problému, který každý z nás at doma či v exilu musí řešit:

Problém malého národa — česká otázka.

Navazujeme-li v otázce své národní orientace na Masaryka, nemusíme se bát, že najdeme řešení jedno-

stranné, vytržené z tradice a z crudice myslitelů starších. Masaryk se staví k Husovi, Chelčickému, Poděbradu, Komenskému, Havlíčkově, Kolárovi, Palackému a k jiným našim duchovním vůdcům podobným způsobem, jako se Ježíš stavěl k prorokům a starozákonním pisatelům. Osvojuje si je svým duševním zrakem, ohodnocuje jejich kulturní přínos, snaží se vymáknout podstatné a vřadit je v celistvý obraz, který může sloužit jako vodítko nejen generaci současné, ale stává se posláním i generacím příštím. Svě nové, směle myšlenky klade v rámec starého myšlení českého a dospívá tak k poznatkům o české národní povaze jakož i o smyslu našich dějin. S Masarykem spatřujeme českou osobnost v kombinaci mravního zánícení, touhy po ideálu, s chladnou rozumovou úvahou a systematickou prací. U českého člověka, jakož u všech malých národů, je to síla ducha, kulturní tvořivost a motivy mravní, které jsou jeho *raison d'être*, které mu dávají oprávnění udržet se jako samostatná složka vedle mocných tohoto světa. Je to myšlenka, program, jasný a mravní, který nám zjednal vážnost v chaotické společnosti na úpátku středověku (Hus a husité), za války třicetileté (Komenský a čeští bratři), za první války světové (Masaryk a legionáři) a který nám musí zjednat cestu i z chaosu exilu a ze sovětského bahna a barbarství. Spolu s Augustinem Smetanou a s F. Palackým masarykovci spatřují metafysický smysl dějin v neustálém zápolení dobra a zla, v zápolení o uskutečnění stále vyšších ideálů mravních.

Svou polohou nejzápadnějších Slovanů, svým malým počtem, jsme předurčení k tomu asimilovat prvky jak západu tak i východu a dělat prostředníka mezi oběma — přes tragické důsledky, které podobná role v době mocenských totalitních expansí s sebou přináší. Ve svém úsilí zachovat svou národní svébytnost jsme nejčastěji ohroženi ze strany německé — odtud pozornost, kterou otázce německé za všech okolností věnujeme. Je pochopitelné, že podobná koncepce prostředníka mezi velmocemi je uskutečnitelná jen za podmínek, že princip uplatnění hrubě, neomezené moci vymizí z organizace lidských i mezinárodních vztahů. My Češi a Slováci vědomě rozšiřujeme myšlenku sebeurčení a mírového spoluzítí národů, princip, že každý národ, i ten nejmenší má právo na samostatnou existenci. Tento princip snášenlivosti přenesen na pole mezinárodní je vlastně nejlepší zárukou naší vlastní existence. Jen v demokratické (my bychom řekli «federalistické») Evropě dle Masaryka má malá skupina Čechů a Slováků možnost udržet svůj vlastní stát.

Národnost se takto Masarykovi jeví jako znak, který se lidem dostává ne narozením, ale přesvědčením a uvědoměním; nejsme Čechy a Slováci protože matky nám vykládaly pohádky českým a slovenským jazykem, ale protože máme svůj vlastní český a slovenský kulturní a politický program. Masarykovský nacionalismus je pravým opakem šovinismu. Jako v poslání své věříme i v poslání (politické, kulturní i náboženské) Němců, Rusů, Poláků, Britů, Indů — i všech ostatních národů. Národy usilují v podstatě svého snažení o věčnost — a věčné věčnému nesmí zůstat lhostejné.

Otázka ruská.

Téměř stejnou pozornost jako Němcům věnuje Masaryk i Rusům. Isolace Sovětského svazu znepokojovala jej na samém sklonku života. V jednom ze svých největších děl, *Rusko a Evropa*, dospívá k závěru, že Rusové nepřekonalí přes vliv filosofie německé svou mystičnost a myšičnost. Postrádá v ruském kulturním životě myslitelů typu Humova a Kantova. Rusko nezná, dle Masaryka, noetické skepse, nedospělo k racionální kritičnosti a staví i ve svých revolucích jedno absolutno proti druhému. Slepě věřící ruský mnich se probouzí v slepě fanatického revolucionáře. Oba, jak mnich, tak i revolucionář, mají nedůvěru v Západ, neb podvědomě

cítí, že Západ je s to je zbavit slepé víry a přísně chráněné jistoty.

V tomhle ohledu navazuje *Rusko a Evropa* na výsledek analýzy *Otázky sociální*: stejnou nekritičnost a noetickou prázdňou jako u Rusů nachází Masaryk i u Marxe. Odtud syntéza obou, která Masaryka nepřekvapuje a kterou předvídal.

Způsob politické práce.

Od Masaryka přejímáme nejen jeho «otázky» a problémy, ale i způsob jak je řešit. Zvířené hladině mravního citu nedáme se neplodně vybouřit ale překládáme mravní podnět na pole politické práce a akce. Každé akci však předchází drobné a pečlivé sbírání a rozbor faktů, kterými si svůj mravní soud ověřujeme, které nám též pomáhají najít prostředky k odstranění zel, jež nás ohrožují. Kromě tohoto všeobecného postoje vdčíme Masarykovi i hodně na poli všeobecné politické praxe. On to byl, kdo nás učil rozdělit osvobozovací akci na práci skupiny doma skupiny za hranicemi; že třeba čelit diktatuře v přímém odboji i na poli publicistickém a diplomatickém; že třeba koordinovat obě, pozorně sledovat vývoj světové situace a odhadovat historický okamžik plánované akce; že v žádném případě nesmí být voleny prostředky nemravné a nereálné (vědecky neodpovídající skutečnosti). Masaryk nás učil pracovat v malých skupinách, učil spojovat lidi rozličných názorů pro práci za společný cíl. To vše a ještě mnoho více je jeho odkazem nám a i snad dalším generacím pomasarykovským.

Závěr: «... jiné pak padlo v zemi dobrou...»

Hlásíme se vědomě k Masarykovi. Znamená to, že jeho slova přijímáme do písmene? Masaryk sám byl proti slepému dogmatismu, fetišismu a kultu slov — i když kult byl namířen na jeho osobu. On, který se nezalekl ani před kritikou Ježíše, jistě nezádal po svých žácích, aby ho samého přijímali slepě a nekriticky. Kdo se však začte do jeho díla, shledá, jak těžké je kritizovat. Snad to byla právě Masarykova velikost, která držela národ ve stavu pasivního zbožnění po dvě desetiletí mezi válkami a která je pramenem nespokojenosti s dnešními exilovými vůdci. Snad je nedostatek kritiky jen nedostatkem slov, která se zastaví na prahu vědomí, bržděna úctou k učitelu, zatím co my sami jdeme v koleji vývoje tiše dál — za Masarykem i za Masaryka.

Jasněji nám tane snad dnes na mysli obraz sjednoceného světa, světového státu, v němž Spojené národy budou hrát roli obdobnou parlamentům ve státech národních. Kde Masaryk hlásal omezení moci církve ve prospěch demokratického státu, docházíme k požadavku omezení moci státu a k decentralisaci veřejného života v době mírové. Podobná decentralisace však není důsledkem bezvlády, nýbrž je plánovaná. Více než Masaryk uvědomujeme si nutnost vědomě zasahovat do společenského vývoje a snažit se zamezit zlům, která přináší jednostranný technický pokrok (viz na př. růst proletářských čtvrtí a jiné průvodní zjevy průmyslové revoluce, hlad a přelidnění východních zemí, atp.). Jasněji než Masaryk postřehujeme možnosti obrody a řízení skupinového života, který snad napomůže odstranit některá ze zbývajících sociálních zel: nedostatek lidského pochopení a uznání, zabrdnění duševního vývoje, duševní traumata jež utrpí často člověk v kastovním systému společenských stavů, chorobný vývin osobnosti v prostředí rodinných svárů, šikanování v zaměstnání, nedostatek ideálů a povznesení z ubíjející monotónnosti denní práce. Tato i jiná lidská zla usilujeme odstranit důslednějším uplatněním výsledků badání, které nám moderní společenská věda a věda o lidských vztazích přináší. Společenské vědy se dnes podstatně liší od studia literárních pramenů či od studia oficiálních statistik, které vyznačovalo práci Masarykovu. Liší se nejen

Milada Součková

THIS IS THE IRON CURTAIN

*Věřte, věřte ještě v básnictví?
Když vaši básníci jsou němi
napřahují ruce: Smíkejte se!
Ach dejte pokoj, vždyť my víme!*

*Zorali naše svatá pole,
kohout nevzlétá na jejich zdi,
babky nenosí tam klepy ze vsi,
za dušičky svítí stíhačky-reflektory.*

*Sedláci mnou hlínu v hnátech
jim víznou elektrické dráty.
Když se mrtví mračí, to není dobře!*

*Děti nevíjí věnce ze slz svaté Panny,
v strouze místo vody krysy hrají v dráčky.
Tesaři očními dřítky pláčí nad stromy
káčené dynamitem místo sekery.*

*Psi čenichají mrtvé pyláky
lesníci se křížují: psy na lidi!
Když se mrtví hrozí, to není dobře.*

*Na kopečku místo andělů a dlučí
vycházejí sedé věže s kulomety.
Kaple, chlévy, bez petlice
utržené větrem, vržou skuti.*

*Proto se svatí mračí, mrtví supí.
Očistec se plní a nikdo nepomáhá.
Varhany pískají povely a křučí,
jen jámy žijají na místě dveří.*

Jak zaklepu tím pahýlem a řeknu bez jazyku: mátko!

DVA LISTY ZE ZÁPISNÍKU.

I.

Na ulicích už prodávají fialky; rozepjaté svrchníky a bezzubé slunce přišly do módy. Ale i zahradní čtvrť je letos zakřiknutá. Dřív pokojné ticho se krađe po špičkách, lidé jsou zachmušení, na rozích a výklencích vylepili slídivé oči. Křivka sebevražd se žene borempádem nahoru.

Poraněný Karel leží v domku na předměstí. Řekli byste, že i úsměv má ze sádry. Rozkládá rukama, přesvědčuje. »Jistě, že se dá něco dělat!« Jeho oči kloužou s tváře na tvář, jako by do nich chtěly vyrýt nové desatero. Podali jsme si ruce, na vítězství...

Tma houstne, ale oči přivyskávají. V korunách stromů zapálili věčné světlo.

II.

Záda mne ještě bolí od věrejšího sečení. Dobře, že jsme tu měřici složili do mandelů; kdo ví, jaké bude zítra počasí.

Tak, ještě svetr. A anglický slovník. Budu jej potřebovat. Hotovo. Potěškávám kufr: lehké to nebude. A jdem. A...

Mačkáám nervosně telegram, který jsem včera dostal. »Zvu tě na delší návštěvu do Prahy. Sraz u Standy. Zdeněk.« Pošták mně jej přinesl na pole, právě když jsem brousil kosu. Máma se na mne tázavě podívala; neřekla nic.

Dnes je už od rána zamklá. Má uplakané oči, jako by věděla; co chvíli si mne pokradmu změří a bezmocně zavrtí hlavou. Je to tak nezvyklé být pozván na prázdniny uprostřed léta?

Beru váhavě kufr do jedné ruky, do druhé plášť. Jak jí to jenom říci? Jak jí to říci?

-an-

CHVÁLA Č

A ještě musím pochváliti tebe, tebe, česká řeči, jazyku nejtěžší mezi všemi, jazyku nejbohatší významy a odstíny, řeči nejdokonalější, nejcitlivější, nejkadencovanější ze všech řečí, které znám nebo které jsem slyšel mluvit. Chtěl bych umět napsat vše, co dovedeš vyjádřit, chtěl bych užít aspoň jedinkrát všech krásných, určitých, živoucích slov, která jsou v tobě. Nikdy jsi mi neselhala, jen já jsem selhával, nenacházeje v své tvrdé hlavě dosti vědomí, dosti povzletu, dosti poznání, abych to přesně vyjádřil. Musil bych žít sterým životem, abych tě plně poznal. Doposud neshlédl nikdo vše, co jsi, ještě jsi před námi, tajemná, překypující a plná dalekých výhledů, budoucí vědomí národa, který vzestupuje.

Karel Čapek

... Co by byl básník, co by si ubožák počal bez tohoto dědictví daleko většího než poklady mogulů? A co by byl český člověk bez tohoto věna? O těchto slovech pracovala česká příroda, v nich jsou české luhy a háje, v nich české počasy a nebe nad českou hlavou a blankyt a oblaka a jihočeský vítr a krkonošská metelice; z těžkého pachu blat a z vůně ornic a z pryskyřic lesů a z medových výdechů lip a z borových varhan stoupala tajemná inspirace a utvářela na lidských rtech slovo a zase slovo: ve vyšší skutečnosti jsou tato slova ve svém souhrnu nedílnou a nezadatelnou zemí Českou, krásnou na pohled. V nich domov náš.

Jan Ort

Pavel Javor

OŠKLIVÝ SEN

*Viděl jsem popraskaný zvon,
který už nikdo nerozezná,
viděl jsem plachty lnoucí k stězni,
na poli ohořelý strom.
Na poli ohořelý strom
a na tom stromě listů žádné,
květinu lásky, která vadne
tak jako duše v stromě tom.*

*Viděl jsem tváře bez podoby
a na provaze zvrátnou smyčku,
malíčkovou lebku v jetelíčku,
kterou už vlasy neozdobí —
Ach, tu už vlasy neozdobí,
pomněnky rostou z očních důlků
a ruka nezachytí kulku,
když otevřít čerstvé hroby —*

ESKÉ ŘEČI

J. Dresler

HOSTÉ MÝCH MYŠLENEK TĚ NOCI

(Hugo Haasovi, Který bydlel v témže domě)

Vánoční básničky se šíjí
Jak boly na míru:
Musí se krásně lesknout
Jak rybník na Štěpána čerstvě zamrzlý!
Ať smutkem nellačí!
Dodávku třeba splnit,
Než v kraji prvně sněh
Povlaky polí bílí!

Začátkem listopadu.
Slunko se dívá unaveně do stroje,
Jak šíjí věty.
Písmeno za písmenem,
Slovo za slovem.
A list za listem se odlepují s větví,
Jakoby Marcellina ruka,
Když nemám hlídat kdy,
Kradmo očesávala se smřčku
Bombóny, marcipán, těstové hvězdy.

V Brně na Křenové ulici číslo tři.
Třiatřicet druhů pečiva.
Třiatřiatřicet stříbrných křepelek.
Koupelna čpěla kaprem.
Celodenní půst nás utrmácel,
Sestru a mě.
Už jsme neloužili
Po zlatém prasátku,
Které se podle ujištění
Mělo k večeru procházet po stropě.

V Brně na Křenové ulici číslo tři
Se úderem šesté
Odemykával předpokoj ráje.
Sestra utrhla nové Heleně
Celuloidovou hlavu.
Chlěl jsem otevřít budík,
Abych získal společnost
Trpaslka.
Obsluhuje obě ruce hodin.

V Brně na Křenové ulici číslo tři.
Otec se rozpačitě pokřikoval
A pronesl jindy zapomenutá slova
Modlitby.

Jednou v Brně, Křenová ulice číslo tři,
Uprostitě středověčerní noci
Zazvonil roztrhaný drátěnček.
Cinkly desetihálře
A bimbam stromkové ozdoby.
Až do úsvitu jsem se koupal v slzách,
Neboť on
Nebyl můj dárek.

Všechny momentky:
Třiatřiatřicet stříbrných křepelek;
Přání otevřít budík;
Společnost trpaslka;
Jindy zapomenutá slova modlitby;
Drátěnček;
Brno, Křenová ulice číslo tři,
Budou opět
Hosty mých myšlenek
Té noci.

REDAKCI DOŠLO

Europe. Nine panel studies by experts from Central and Eastern Europe. New York: Free Europe Committee, 1954, Str. 146.

Svatý Václav. Výbor básní o svatém Václavu. Roma: Křesťanská akademie, 1953. Str. 47.

F. Listopad, Tristan čili zrada vzdělance, Edice Bohemica Viennensia č. 2, Vídeň 1954, str. 22.

Z nepatrného, zdánlivě nevýznamného úseku tohoto jazyka bude jednoho dne veden vítězný boj směrem k tajemství a kráse. Může-li chaos zrodit tančící hvězdu, tu věřím, příliš věřím, že tato hvězda bude tančit, zkrocena slovy tohoto jazyka. Leží nějaké tajemství v kofání tohoto jazyka. Nejen proto, že pohozen, zepsut a rdoušen do bezdechu vyrazil opět sloupem živé vody. Nejen pro tuto neumlčitelnost nástroje, jenž v hodině dvanácté sám se rozehrál nad sklíčenými hlavami, to není třeba vykládat mysticky, ale kousek tajemství v tom zůstane vždy. Kousek tajemství, ale bohudiky, vlastní tajemný děj pokračuje stále. Tvoříme jej: Jsme jím tvoření. Ale kdo to je ustavičně s námi? Kdo to povzbuzuje vpředu, kdo to moudře radí za námi? Nepozorujeme tento děj ve snu všedních chvil. Pak pojednou v silnější chvíli to pocítíme. Zrychlujeme krok. Zpomalujeme krok. Někdy sklíčeně dlouho odpočíváme. Ale náhle znovu vztyčujeme hlavu. Povzbudil někdo? Hlas před námi? Hlas za námi? Oba zároveň? A země mluví, řekne tehdy básník, za všechny, kteří také slyšeli. Neboť od té doby, co člověk mluví, mluví také země k člověku a hlas domoviny již neumlká.

Fráňa Šrámek

Žijeme v těžkých dnech, kdy se snadno zamilováváme opičí láskou do domácích fetišů, stejně jako jsme se někdy zamilovávali do fetišů cizích. Užitečnější bude, když se přičiníme všichni, abychom byli své řeči důstojní. Abychom nezrazovali to všechno veliké, co jí bylo vysloveno. Abychom si uvědomili, že dobře česky mluvit znamená především svobodně česky myslet.

Josef Hora

Viděl jsem svatbu bez nevěsty,
kolébky prázdné, bez andělka.
Jen bílých ledek nahá čítka
svítila v noci v polní cesty —
Svítila jako hvězda bílá
na hřbitovy a černé křtze.
Kůň, který čerstvou ránu lže,
už neprobudí bohatýra.
Už nevyvolá marnou hádku
a neprobudí holubičku
hlas doupháka a zvaní sýčků,
když krev jí stéká po volátku —

Viděl jsem oči vyřeštěné,
ruku, jež sáhla po polnici,
krev v čerstvé ráně mokvajících,
polnici hlinou zalepenou,
klenutí spadlá do sklepení,
koryta řek, v nichž krev se pění,
studánku v poli zavalenou,
boláky s hmyzem hodujícím,
břicha se střevy vyhřezlými
a ústa, která retý svými
se podobala zhaslým svícím...

VACLAV HLAVATÝ

ODBOJ, NE REPRESENTACI

Přinášíme v téměř nezkráceném znění proslov profesora Hlavatého, který pronesl na poslední schůzi zastupitelstva Rady svobodného Československa a kterým vrcholil jeho jednoroční snaha o nápravu naší zahraniční akce. Je to první realistický a státnický pohled do budoucna, přednesený na půdě Rady, myšlenkový mezník šestileté exulantské historie. Profesor Hlavatý se nespokojuje jen s kritikou vrcholného orgánu, ale podává návrhy na jeho reformu, přiměřené dnešní situaci našeho exilu a prostředkům, kterými svobodný svět bojuje proti bolševické expansi. Jeho snahou je udělat z RSC názvislé, pracovní a revoluční těleso, ve kterém stranictví a osobní spory ustupují houževnatému zápasu proti komunistickému režimu v Československu a kde střízlivost převládá nad zbožným přáním a vypočítavostí. Jen s tímto odhodláním můžeme dostat příkladu Masaryka a Beneše, kteří dovedli své zahraniční poslání k úspěšnému konci, protože savčas rozpoznali mentalitu své doby a z tohoto poznání odvodili prostředky k obnově československé svobody. Podaří-li se utělit návrhy profesora Hlavatého v čin, nebudeme se bát — stejně jako příslušníci prvního a druhého odboje — čelit pověstné Sorelově thesi, která z emigrantů dělá představitele starého režimu, jenž sám sebe přežívá a zatracuje.

SVĚTOVÁ ČI STUDENÁ VÁLKA?

»Československý exil má morální povinnost rozvinout co největší úsilí v práci za osvobození republiky. Osud republiky a naděje na její osvobození nutno ovšem posuzovati v rámci světového dění. Podle výsledků příslušné analýzy je nutno co nejúčelněji organisovati exilový nástroj osvobozovací politiky, totiž Radu svobodného Československa tak, aby svým úkolům mohla dostáti.

Naděje na osvobození republiky z bolševické nadvlády mohou býti založeny buď na výsledku světové války, nebo na výsledku války studené. Jaká je možnost vypuknutí světové války? Po zhodnocení mezinárodní situace dochází profesor Hlavatý k závěru, že naděje na světový konflikt je menší než kdykoliv předtím.

»Situace je daleko příznivější, pokud běží o důsledky studené války. V první řadě je nutno si uvědomiti, že bolševická totalitní ideologie světové revoluce a tradiční expanse carského Ruska splynuly v to, čemu říkáme *sovětský imperialismus*. V tom je právě slabina sovětského postupu... Lze tedy očekávati, že strategie studené války bude v první řadě naměřena proti bolševismu jako zhraní sovětského imperialismu. V tom případě státy střední a východní Evropy za železnou oponou budou hráti ještě důležitější roli, než ve strategii vojenské, a bude jim dána přednost před státy asijskými. Evropské satelitní státy nebyly koloniemi a tedy dvounásob trpce nesou břemeno sovětského imperialismu. V tomto ohledu jsou nej-*slabším článkem v řetězu, který obepíná sovětské imperium*.

STRATEGIE STUDENÉ VÁLKY

»Strategie studené války v satelitních zemích evropských je podmíněna a ovlivněna vojenským potenciálem demokratických vlád a stupněm jejich vůle k boji. Existence nukleárních zbraní snižuje tuto vůli na *statickou podporu* (vázání vojenských sil nepříteli). Z toho plynou základní požadavky a omezení studené války:

- koordinovaná akce *všech* evropských satelitů;
- snaha po rozkladu komunistické společnosti *cestou ideovou*.

První požadavek je samozřejmý. Bylo by velmi lehké pro Kremlin čelit demokratické propagandě v jednom ze satelitních států; je však velmi obtížné, ne-li vůbec nemožné, čeliti této ideologii, bude-li ve všech satelitních státech propagována najednou, a pokud možno koordinovaná a jednotná. Není důvodu, proč by k této akci nedal podnět právě československý exil.

Druhý požadavek a omezení vyplývají ze stupně podpory, kterou mohou satelitní státy očekávati od demokratických zemí. Je to podpora statická, vyjádřena vojenským potenciálem a mravní podporou. Je tedy nutno dočasně omeziti konečné cíle na takový stupeň,

který nemůže vyvolat masové represálie Kremlu. Jinými slovy, nesmí se opakovat nepromyšlená situace vyvolaná atentátem na Heydricha.

Konečným cílem v této první fázi studené války musí býti *atomisace politického myšlení* »vládnoucích« vrstev v satelitních státech. Prostředky k dosažení tohoto cíle nejsou exilu nepřístupné. Je to v první řadě politické vedení porobeného národa prostřednictvím vrcholného svobodného orgánu, Rady svobodného Československa. To ovšem vyžaduje, aby tento orgán jako celek politicky myslel a plánoval, a to se zřetelem na *strukturální změny* ve společnosti, které se doma projevují. Musí umět řešit nové problémy novými metodami. Nemůže se mechanicky opírat o minulost a snažit se posunout běh času o patnáct až dvacet let zpět. Musí národu dát nové ideály, jež koření v nevyhnutelných strukturálních změnách současné společnosti. Ulpí-li Rada svobodného Československa na minulosti, stane se usychající větví národa, a jejího hlasu nebude dbáno.

Jedna z možných zbraní k dosažení naznačeného cíle je *zdůrazňování diferenciací* jako nezbytné složky vývoje. Ta je ovšem v zájmu bolševické vlády do nemožnosti potlačována. Další zbraní je *návrat důvěry v morální hodnoty*. Národ, který svrhne tyрана a nemá této důvěry, není národem svobodným. To nepochopila vláda druhého odboje a dovolila, aby třetí 1945—48 v životě našeho národa bylo jednou historiky označeno protimasarykovským heslem: *msta, ne politika*.

Pro záměrné plánování strategie studené války je velmi důležité, aby pro její teorii byli získáni nejen rozhodující činitelé demokratických vlád, ale také vědecké instituce (universities), kde strategie studené války může býti vědecky zhodnocena a na tomto základě propagována.

Konečnému cíli celkového plánování musí být také podřízen rozhlas. Úhelným kamenem vysílání by měla býti propaganda hesla rozšiřování pravomoci malého člověka, neboť tohoto hesla bylo bolševiky zneužito k zotročení. To prakticky znamená, aby se rozhlas záměrně a nejvyšší mírou obracel k dělníkům (jejichž absentismus podlamuje výrobní potenciál) a k rolníkům (jejichž vlastnický instinkt stojí v příkrém rozporu s bolševickou ideologií).

KONKRETNÍ ÚKOLY RADY SVOBODNÉHO ČESKOSLOVENSKA

»Zde strategie studené války plynou pro československý exil některé konkrétní úkoly. RSC by měla být *prostředkem* k dosažení organisace a provádění těchto úkolů. Protože však *splnění těchto úkolů je morální povinností celého československého exilu*, zůstane na jeho bedrech bez ohledu na to, bude-li je nebo nebude-li je RSC schopna realizovat. Tyto úkoly je možno shrnouti do devíti bodů:

- Rozšíření okruhu spolupracovníků, aby bylo možno zpracovávat úkoly, vyznačené v dalších bodech.

2. Činnost zahraničně politická, více méně neveřejná. To vyžaduje ústřední seznam všech styků, jež mají členové Rady, seznam všech pracovních institucí, které jsou k dispozici, hlášení jakýchkoliv kroků ústředí. Intervence musí být plánovány a ústředně koordinovány. V této souvislosti by bylo třeba znovu a znovu přezkoumávat, zda by nebylo možno oživit před Spojenými národy akci, kterou svého času zahájil náš spolupracovník dr. Papánek.
3. Činnost propagační (žurnalistika a publikační činnost). Rozhlasové a televizní projevy. Ústřední koordinování této činnosti jako v bodě 2. Požadavek uspořádání svobodných voleb v Československu za mezinárodního dohledu nebyl stále ještě dost propagačně využit.
4. Zřízení zvláštní komise anebo jiného tělesa, které by se zabývalo speciálně studiem studené války, se zřetelem na naši osvobozovací akci.
5. Vytvoření a spojení československých organizací zde venku i doma, které studenou válku skutečně provádějí, a koordinace jejich činnosti s činností RSČ a naopak.
6. Zřízení studijních odborů pro problémy vyvolané osvobozením. Jedním z takových problémů je na příklad plynulý přechod od pádu bolševiků až do doby, kdy bude fungovat řádně zvolený parlament. Tento problém je složen z mnoha dílčích problémů hospodářských, kulturních a morálních. Jejich řešení musí být založeno na podrobné analýze a znalosti strukturálních změn společnosti ve vlasti a na pokrocích v sociologickém, hospodářském a politickém poznání svobodného světa, nikoliv na přání bývalých politických stran v exilu, nebo dokonce na přání jejich vůdců. Jiný takový problém se týká návrhu na zjednotění, ozdravení politického života, založeného na principu dvou stran. Z problémů zahraničně politických patří do této kategorie na příklad problém federalisace. Konečný souhlas s řešením těchto problémů musí ovšem být rezervován domovu.
7. Činnost vzájemné svépomoci všech spolupracovníků.
8. RSČ má být *mluvčím* porobného národa. V době, kdy duše národa je rdoušena ideologií, která je mu cizí, je na svobodném exilu, aby pěstoval a rozvíjel kulturní poslání svého národa. Aby v souhře kulturního zápolení svobodného světa byl účinným nástrojem genia národa, který je dočasně umlčen. Aby tak plnil kulturní poslání, jež v normální době plní svobodný národ.
9. Neméně důležitá je odpověď na otázku: *Což když se naše generace nedočká vítězství svobody nad otroctvím?* I s touto eventualitou musí svědomitý strateg studené války počítat a odvodit pro exil důsledky: v takovém případě musí exil rozvinout do nejvyšších dosažitelných mezi svůj morální, kulturní a vědecký potenciál, aby byl mostem, který by národu pomohl přečkat dobu poroby. Aby nesvobodný národ mohl z jeho duchovního odkazu čerpat sílu k boji proti tyranovi. Komenský zemřel jako exulant, ale jeho duchovní odkaz zvítězil.

VÝBOR RSČ

«Konfrontujeme-li předcházející požadavky s tím, co výbor Rady dosud učinil, dojdeme k žalostnému rozporu. To je tím nepochopitelnější, že mnozí členové výboru jsou lidé, o jejichž morální integritě není nejmenší pochyby, a kteří přidělené úkoly plní s radostí a příkladnou horlivostí. To ovšem jsou nekoordinované činy jednotlivců, nikoli plnění ústředně stanoveného plánu... Podotýkám proto při této příležitosti, že moje kritika se netýká osob, nýbrž Rady svobodného Československa, respektive jejího výboru, jako ústředního orgánu odboje. I nejlepší

vůle jednotlivců nemůže zjednat nápravu, protože základní předpoklady, na nichž spočívá konstrukce Rady, jsou vadné.

Zastupitelstvo RSČ je prakticky orgán bezvýznamný a bezmocný. Veškerá činnost se soustřeďuje v rukách výboru, kterému lze vytknout tyto základní nedostatky:

1. Činnost výboru se omezuje na otázky osobního zastoupení a zanedbává ústředně koordinovanou strategii boje za znovunastolení demokratického režimu.
2. Výbor pracuje ve «vzduchoprázdnu». Dosud nevytvořil ideologii, která by exil sjednocovala; jeho činnost v tomto směru je spíše rozkladná.
3. Výbor neprovádí usnesení zastupitelstva, která se nehodí osobní politice jeho některých členů.
4. Výbor porušuje — v některých případech soustavně — stanovy RSČ.

Po výpočtu dokladů, které prokazují jeho tvrzení, profesor Hlavatý pokračuje: «Jsem si vědom, že zde pronáším těžká obvinění proti nejvyššímu exilovému orgánu. Jsem si také vědom odpovědnosti, jež z toho plyne. Z korespondence, kterou dostávám z celého světa, od soukromníků i institucí, vidím, že československý exil s mou akcí ve velké většině souhlasí, ba žádá ještě ostřejší postup. *Moje akce není namířena proti existenci RSČ, ba naopak je podložena touhou po její záchraně...*»

PŘÍČINY KRISE V RSČ

«Chceme-li zjednat nápravu v RSČ, musíme si uvědomiti příčiny vleklé krise a pokusiti se je odstranit vhodnými návrhy na reorganizaci, která by tyto příčiny odstranila. Hlavní důvody akutní krise RSČ jsou dva: (1) nesprávné pojetí zdroje, z něhož pramení moc, na které je založena existence RSČ; (2) nedostatek vůdčí autority. Tyto příčiny zavinují: (3) vzrůst nezřízené touhy po fiktivní moci, a tím také (4) osobní nepřátelství a nesnášenlivost vedoucích politiků.

V dalším odstavci podávám návrhy, jak tyto příčiny krise i její důsledky lze odstraniti. Abychom však těmto návrhům porozuměli, musíme se zabývatí hlavně problémem prvním. Z únorového puče bolševické menšiny proti demokratické většině se zrodilo *revoluční právo* k boji o restituci demokratického zřízení. Revoluční právo mravně zavazuje každého exulanta k tomuto boji. V podstatě dává každému exulantu, který chce pracovat na tomto úkolu, stejnou moc, aby byl *mluvčím* národa, bez ohledu na zásluhy či «zásluhy» v minulosti. Tato moc je však omezena právě revolučním právem, jež nezakládá svou existenci na demokratických volbách. Jinými slovy, revoluční právo dává každému exulantu stejnou moc, aby

a) *representoval* národ, *při čemž tato reprezentace musí být omezena na otázky, které jsou přáním nesporné většiny národa;*

b) *pracoval k dosažení cílů, jež jsou přáním nesporné většiny národa.*

Tak na příklad přáním většiny národa je, aby byl znovu nastolen demokratický režim, a aby se nevrátili sudetští Němci. Naproti tomu *není* přáním nesporné většiny národa, aby národ v osvobozené vlasti byl oslaben opět starými stranickými boji, jež byly beze zbytku přeneseny do exilu, a zde s úspěchem znovu rozvinuty.

Existence RSČ spočívá právě na tomto revolučním právu, a je jím také ve své činnosti omezena na cíle, jež jsou přáním nesporné většiny národa. To však zakladatelé RSČ nepochopili. Při budování Rady v únoru 1949 se sice instinktivně opírali o toto revoluční právo, ale svou moc odvozovali z voleb před třemi a více lety, a voleb, jichž období již dnes dávno uplynulo. Z technických důvodů bylo správné a pochopitelné, že při konstituování RSČ se počítalo v prvé řadě s bývalými veřejně postavenými osobnostmi

(poslanci, ministry, atd.). Je však nesprávné, když bývalí poslanci a ministři odvozuji svou moc z titulu bývalých politických stran...»

«Právo reprezentovat národ je revoluční právo; jako takové je inherentní každému exulantu ve stejné míře a každého exulanta omezuje přáním nesporné většiny národa. Přiznáním se k revolučnímu právu nikterak neodmítáme princip kontinuity a princip legality jako důležité a cenné prostředky našeho osvobozovacího boje. Odmítáme jej však jako prostředek, kterým má být na věky upíráno právo spolurozhodovat o řízení naší zahraniční akce lidem, kteří pro osvobození Československa udělali kus práce (a to platí i o naší mladé generaci). Odmítáme jej jako záminku, která má udržet vedení exilu — a jednou i osvobozené vlasti — v rukou těch, kdo kdysi v minulosti získali politickou funkci, ale nyní zapomínají na svoje povinnosti vůči republice a postupují způsobem, který by nesporná většina národa odsoudila, někdy dokonce odsoudila jako národní zradu. Bývalí poslanci, ministři a straníční funkcionáři musí svůj nárok na vedení odboje a reprezentaci národa opřít o vynikající výkon a vynikající vědomosti, a nikoliv o mandáty, jejichž platnost dávno vypršela. Jen ten, kdo pracuje pro osvobození republiky a kdo jedná v soulase s přání většiny lidu doma, je skutečným reprezentantem a mluvčím národa; jemu je třeba pomáhat, jej podporovat, ne jej vylučovat a mu překážet. Právo na moc, odvozované v exilu z titulu bývalých politických stran, je fiktivní, nedemokratické (protože se neopírá o nynější vůli voličstva) a ve svých důsledcích zhoubné. To dostatečně dokumentuje pět a půl letá akutní krize RSC, jež na tomto právu byla založena».

NÁVRH NA REORGANISACI RSC

«... V první řadě je nutno prodebatovat jednu trapnou otázku, která souvisí s reorganizací Rady na principu práva revolučního. Je to otázka financování... Masaryk by nikdy nebyl dovolil, aby revoluční práce byla placena cizími penězi... Je také na místě připomenout Rašínovo heslo: Práce pro vlast se neplatí... Chceme-li si zachovat poslední zbytek sebeúcty, musíme se vrátit k Masarykovu požadavku a Rašínovu heslu. Bohužel nelze tak učiniti najednou, musíme se spokojit s postupem po etapách...»

Profesor Hlavatý pak vypočítává možnosti jak finanční otázku čestně rozřešit. První cestou je vypsání vnitřní půjčky, zejména v krajské veřejnosti. Jejím předpokladem však je, že si Rada získá svou činnost «důvěru krajanů a pak teprve od nich může žádat finanční pomoc». Jiný způsob, který by eliminoval finanční otázku, zakládá profesor Hlavatý na požadavku, aby členství v Radě bylo «neslučitelné se zaměstnaneckým poměrem v institucích nikoliv československých (byť i přátelských), které pracují pro restauraci demokratického zřízení v Evropě, a rovněž tak s bráním podpor od takových institucí z titulu bývalé politické činnosti...» Konečně může Rada získat určité finanční prostředky svou vlastní činností, zejména publikační.

Aby Rada schopna plnit své úkoly, vytyčuje profesor Hlavatý tyto nové zásady:

1. «RSC přestane být orgánem stranicko-politickým a přístupným jen exulantům a stane se orgánem čistě pracovním, v němž budou zastoupeni jak krajané, tak exulanti. Existence Rady a její úkoly jsou podloženy a vymezeny jen právem revolučním, bez jakéhokoliv zřetele na bývalé politické strany. Důsledným prováděním tohoto principu bude možno odstraniti příčiny neurvalých sporů o fiktivní moc, plynoucí z titulu bývalých politických stran. Rovněž tak se tímto požadavkem vymezuje pracovní působnost RSC na otázky, jež jsou přáním nesporné většiny národa.

2. Nejvyšším orgánem RSC je zastupitelstvo, které jmenuje, případně vylučuje členy RSC; rozhoduje o ustavení referátů (odborů), a to bez ohledu na jakýkoliv stranický a osobní klíč, řídící se jen důvody potřeby; povolává, případně odvolává referenty; uděluje referentům pracovní a ideové směrnice.

V dosavadní organizaci bylo zastupitelstvo tělesem více méně bezvýznamným, jehož usnesení se neprováděla a jež muselo nečinně přihlížet ke sporům ve výboru, který byl autonomní. Bude-li zastupitelstvo nejvyšším orgánem, bude to mít tyto praktické důsledky:

- a) Zastupitelstvo je složeno z členů, kteří ve své většině nejsou finančně závislí na institucích dříve jmenovaných. Referent by tedy byl odpovědný tělesu, které je na jeho eventuálním chlebozárci nezávislé, a nebyl by odpověden nikomu jinému. Tím by se možný vliv «cizích» peněz na československou politiku zmenšil na minimum.
- b) Zastupitelstvo, jako nejvyšší odbojový orgán, je ovšem zodpovědný jen domovu, a nikoliv politickým stranám nebo jejím předsedům. Jakožto orgán založený na revolučním právu, musí dbáti o to, aby nebyla překročena pravomoc RSC tím, že by se usilovalo o uskutečnění požadavků, jež nejsou přáním nesporné většiny národa.
- c) Zastupitelstvo jako nejvyšší orgán představuje (v omezené míře) lid domova a může do jisté míry nahraditi nedostatek vůdčí autority.
- d) Konečně, oddělení moci zákonodárné od exekutivy (to jest zastupitelstva od výboru, který dosud prakticky měl také moc zákonodárnou) zamezí, nebo aspoň v podstatě znesnadní usnášení, jež by vyhovovalo osobním ambicím a požadavkům silných jednotlivců...

3. Sbor referentů tvoří tak zvaný výbor RSC, který je odpovědný jak v celku, tak svými jednotlivými referenty, zastupitelstvu. Povinností referenta je v první řadě organizovat práci, jež mu byla na úseku celkové odbojové strategie přidělena. Stejně důležitou referentskou funkcí je však vyhledávání spolupracovníků, jak z krajanů, tak z exulantů. Při tom nechtě je zvláštní zřetel věnován spolupracovníkům z mladé generace. Referent ztrácí svou funkci, nemůže-li de roka vykazati dostatečnou činnost na svém úseku.

4. Dosavadní členové zůstanou nadále členy Rady, složí-li členský slib. Noví členové budou přibíráni z řad spolupracovníků, zmíněných v předcházejícím bodě. Pro jejich přijetí je nutné složení členského slibu a potvrzení zastupitelstvem.

5. Členský slib má tyto složky:

Slib věrnosti republice a jejímu demokratickému zřízení.

Slib o složení funkcí, jak bylo uvedeno v bodě čtvrtém.

Jasně prohlášení, že kandidát si je vědom, že jeho členství v Radě je založeno jen na právu revolučním a neplyne z titulu stranicko-politického.

Slib, že ve své funkci člena RSC se nedá ovlivnit ohledy stranicko-politickými nebo dokonce finančními.

6. Porušení slibu má za následek vyloučení z Rady...

Znovu podotýkáme, že tento návrh je jen rámcovým návrhem.

Jeho účelem je odstraniti dosavadní závady... Seblépe míněné návrhy nemohou ovšem přimět lidi zlé vůle, aby je svým egocentristem nepoškozovali. Jsem přesvědčen, že jak v širokém exilu tak i v nynější RSC je převážná většina lidí dobré vůle, jimž zájem národa je bližší než zájem stranický, nebo dokonce osobní. K těmto lidem se obracím a připomínám jim:

Na cestě z vlasti nás provázelo pozhnání domova. Nedopustte, aby toto pozhnání důvěřivých se změnilo v kletbu zklamaných a zrazených!»

LISTY Z EXILU

ZE SCHŮZE ZASTUPITELSTVA RSC.

Ve dnech 25. a 26. září konala se v New Yorku schůze zastupitelstva Rady svobodného Československa. Význam tohoto zasedání nabádá k podrobnějšímu referátu, přestože mnohé exilové listy již přinesly obšírnou zprávu a přestože listopadová schůze zastupitelstva může postavit zájmové události do nového světla. Píšeme tuto poznámku v optimistickém duchu *Nového domova*, který napsal v úvodníku z 9. října: „Zdá, sa že předsa len môžeme s trochu dôverou sa dívať na budúcnosť československého politického zastúpenia. V prvej radě k tomu prispieva akcia Dr. Václava Hlavatého. Jeho logické návrhy na riešenie krize v Radě získávajú viac a viac prirvržencov.“

Od října 1953, kdy prof. Hlavatý po prvé vyhlásil svoje zásady a cíle, připojily se k jeho akci listy *Čechoslovák*, *Nový domov*, *Osvobození*, *Hlas*, *Evropský informační bulletin* a *Hlas domova*; do značné míry se s ním ztotožnila Československá obec legionářská a kanadská odbočka RSC; z krajan-ských tiskovin mu věnovaly pozornost *New Yorkské listy* a *chicágský Denní Hlasatel*. Na zájmovém zasedání se k řadám těch, kdo se vážně zabývali návrhy prof. Hlavatého, po prvé otevřeně přidali mnozí členové vedoucí exulantské garnitury.

Proslav prof. Hlavatého, který přinášíme na jiném místě, stal se stěžejním bodem zasedání. Stranické tábory přišly do schůze s obvyklým programem, t.j. nepoučeny minulostí a slepě k potřebám dneška. Nestraniční mluvčí vyjádřili svým postojem nepřímo podporu akce prof. Hlavatého. Návrh kanadské odbočky RSC, přednesený Sýkorou, lze shrnout do tří bodů: 1. skoncovat s dohadováním bývalých politických stran; 2. volit výbor RSC na schůzi zastupitelstva; 3. pro přechodnou dobu zvolit sbor, který by provedl reorganizaci RSC na nestraničné základně. Resoluce mládeže politických stran v exilu a Ústředního svazu československého studentstva, čtená Rennerem, kritisovala nečinnost Rady, její nezájem o spolupráci s mladými a nedostatek zásadovosti v otázkách československé státnosti. Na rozdíl od prof. Hlavatého a kanadských předáků však setrvala na staré formuli, která dává stranám právo i moc rozhodovat o vedení československé zahraniční akce.

Hlavatého vystoupení mělo nečekáný úspěch. Zastupitelstvo se

de facto prohlásilo za nejvyšší orgán Rady, zprostiło výbor RSC a předsednictvo zastupitelstva funkci a zároveň je pověřilo, aby až do volby nových funkcionářů vedli agendu. Prohlásilo své zasedání za neukončené a zvolilo ze svého středu jednací výbor, který má do příští schůze, t.j. do 27. listopadu, připravit změnu stanov RSC na základě principů vytýčených prof. Hlavatým a kanadskými členy. Zvolení byli: Černý, Dieška, Franěk, Lettrich, Majer, Osuský, Papánek, Procházka, Ripka a Zenkl. Na návrh poslance Ševčíka konstatovalo zastupitelstvo výslovně, že členové komise jsou delegováni za své osoby zastupitelstvem a nikoli politickými stranami.

Podali-li se dovést reorganizaci Rady do konce, bude možno považovat akci zastupitelstva za událost v pravdě revoluční. Může znamenat nejen konec stranicí v exilu, ale i nové uspořádání politického života ve svobodném Československu. Kromě toho — a to je neméně důležité — může dát podnět k opravdu intenzivní spolupráci všech exilových ostrovů, roztroušených a izolovaných v různých světadílech. Je potěšitelné, že výsledek zasedání vyvolal v exilu značný ohlas. Stoupenci prof. Hlavatého se překvapivě rychle dávají do práce, organizují podpisové akce, konají přednášky, burcují neutrály. Je dobře mít na paměti, že má-li mít akce Hlavatého úspěch, bude potřebovat nejen podporu předáků, ale i těch exulantů, kteří dosud nezapomněli na ideály, se kterými odcházeli z domova.

NOVÁ KNIŽNICE

Nakladatelství *Sokolová* zahájilo 1. listopadu novou knižnici literárních, národohospodářských, politických, sociálních a filosofických studií, která má zachycovat myšlenkové proudy exilu a západního světa. Její aktuálnost spočívá spíš v potřebě hledat nové myšlenky a navazovat na kulturní tradice československé společnosti, než ve snaze zachycovat vývoj světových událostí. Nechce být kolbištěm sporů, ale debatním stolem, u kterého se scházejí autoři a čtenáři k živé a upřímné debatě.

V knižnici vyjde ročně osm až deset svazků o 32 stranách. Spolupráci již přislíbili mnozí spisovatelé a odborníci, kteří jsou s námi v exilu. Doufáme, že nakladatelství *Sokolová* dostojí svému předsevzetí a že se mu podaří usměrnit tvůrčí práci exulantů tak, aby rozmnožovala československé myšlenkové bohatství.

CO DÁL?

Londýnský pakt a jeho brzká ratifikace, která se zdá být zajištěna po předběžném hlasování ve francouzském národním shromáždění a v německém spolkovém sněmu, mění podstatně dimenze západoevropské a severoatlantické aliance. Obě dosavadní smlouvy, bruselská a severoatlantická, byly přes všechno vyzdvihování jejich složitosti významu obrannými smlouvami vojenskými a v nic jiného nikdy nepřerostly. Přijetí jedné poloviny rozděleného Německa jako suverenního partnera do západního společenství národů a důsledky, které je budou doprovázet, dávají tentokrát organizovanému Západu dvojí konkrétní orientaci politickou.

První politickou otázkou, která vystoupí na povrch v plné síle, až se nová aliance dostane přes základní organizační potíže, bude otázka německé jednoty. Němci nesnesou, aby jejich země zůstala navždy rozdělena, aniž by se napřed aspoň nepokusili o její sjednocení. Ke sjednocení Německa vedou tři cesty. První je světová válka. Druhá je přímé vyjednávání a narovnání mezi západním Německem a Sovětským svazem. Třetí je iniciativní a imaginativní politika celého západního společenství. Prvé cesty se každý hrozí, protože se v ní tají nejen strašné utrpení, nýbrž i možná zkáza naší civilizace. Druhá cesta je nežádoucí, protože se v ní tají sovětisace celé Evropy a s ní zkáza svobodného světa. Zbývá tudíž jen třetí cesta, která je s to obnovit svobodu a řád na evropské pevnině.

Tato cesta je úzce spjata s druhou politickou stránkou nového společenství. Ukazuje se, že myšlenka evropského obranného společenství, zabíhá proto, aby Francouzi získali britskou a americkou záruku, se objevuje v jiné podobě a že může mít stejné dalekosáhlé politické důsledky: postupné sjednocování západní Evropy. Bude-li tento vývoj úspěšný, ze samotné myšlenky spojené západní Evropy se může stát nejdůležitější nástroj studené války. Může porobenému světu ukázat, že svobodný svět má odpověď na velké problémy moderní doby, politické, hospodářské i sociální, a že jeho odpověď je lidštější i účelnější než odpověď sovětská. Může v něm pomoci uvést do pohybu síly, jimž chybí příklad a vzpruha k aktivnímu odporu. Může na Střední Evropu působit jako mohutné *centrum gravitatis*, které nakonec překoná umělá a násilná pouta, kterými je přikována k Sovětskému svazu.

Jan Balada

EUGEN ERDELY

RUSKÁ ŘÍŠE V PODUNAJÍ

V závěrečné pasáži pokouší se Shepherd dát odpověď na otázku, která nás nejvíce zajímá: je možno zbavit dunajskou oblast sovětské nadvlády? Za jakých okolností by Sověti byli ochotni stáhnout se z Podunají a jakou míru vlivu by si chtěli ponechat na trvalo? Vrchol sovětského panství byl již, podle Shepherdova názoru, překročen. Po dobytí strategického Československa ztratil Sovětský svaz neméně důležitou Jugoslávii. Od té doby se stupňovaly potíže prosovětských sil v satelitních vládách, zatím co posice Titových stoupenců se upevnila mocensky i duchovně, jako hnutí za nezávislost. Dohoda Jugoslaviie, Řecka a Turecka je posledním a výstražným zakončením tohoto pochodu. Ted nastalo období sovětské defenzivní politiky, které mohou Sověti ukončit odchodem z Podunají nebo válkou. Značný vliv na další vývoj událostí měla nesporně Stalinova smrt a volba Eisenhowera za prezidenta Spojených států. *Eisen-Russia's Danubian Empire* (262 str., Heinemann Ltd., Londýn, 1954) je název zajímavé knihy Gordona Shepherd, bývalého podplukovníka anglických jednotek ve Vídni a dnes zpravodaje londýnského konservativního listu *Daily Telegraph*. Shepherdova studie má dvě přednosti: je dobře dokumentována a je psána člověkem, který musel Střední a Východní Evropu pro sebe „objevovat“ a jemuž proto neuniklo mnoho postřehů, které by nezaujaly pozornost znalce poměrů v podunajském prostoru.

První část knihy popisuje techniku sovětské expanse. Po vítězství ruských bajonetů přichází výměna prvních držitelů komunistické moci, nelidské vyhubení těch, o kterých by bylo možno věřit, že budou sledovat kacířskou politiku Titovu. Dosah Titova rozkolu s Kremlem se Shepherdovi jeví v novém světle: neznamenal jen roztržku s Kominformem, ale i zastavení přirozeného vpádu Ruska na Balkán. Ruská říše v Podunají zůstala a zůstane nedokončena.

V druhé části se Shepherd zabývá nepřáteli komunistického režimu: církví, sedláky a dělníky. Za nejnebezpečnějšího protivníka Sovětů považuje katolickou církev a její hlavní představitele v podunajské oblasti, kardinála Mindszentyho a arcibiskupa Berana. Zalařování ani smrt katolických vůdců nedovede potlačit obdiv lidí k jejich velikosti a utrpení; jejich památka bude žít po desítky let.

hower i Dulles se zavázali sledovat politiku osvobození satelitních států a odmítl zákonnou platnost všech mezinárodních smluv, které byly nástrojem sovětské expanse v dunajské oblasti.

Sovětský svaz, tvrdí Shepherd, by byl ochoten jít bez rozmyšlení do války jen k vůli dvěma satelitním zemím: Polsku a Rumunsku. Oba státy jsou pro sovětskou strategii nepostradatelné. Polsko jako brána k východnímu Německu, Rumunsko jako nárazníkový stát mezi sovětským územím a Podunajím a Černým mořem. Rumunsko má pro Sověty význam i jako země přírodních zdrojů; z toho důvodu je také pod nejtěžší vojenskou a politickou kontrolou. Zájem Sovětů na Polsku je nejlépe ilustrován dosazením Rokossovského za ministra národní obrany.

Nejslabším článkem v sovětském pásu je Albanie, izolovaná od sovětského bloku. Řecko a Jugoslaviie by se mohly zmocnit Tirany a sesadit generála Hodžu během několika dní. Sovětský svaz by stěží mohl jejich tažení zabránit a je pravděpodobné, že by nebyl ochoten vyvolat k vůli okupaci Albanie širší konflikt. Není pochyby o tom, že komunistický režim v Albanii, uměle udržovaný při životě víc než kdekoli jinde, by nebyl schopen obrany.

Podobné, i když daleko méně optimistické úvahy platí a Bulharsku, které rovněž nemá společnou hranici se Sovětským svazem. Jeho přirozené kulturní a náboženské styky s Moskvou jsou víc než převáženy touhou po jugoslávsko-bulharské federaci. Bulharsko není hospodářsky bez významu, zato strategicky má pro Sovětský svaz význam jen v případě ofensivy. Kdyby byl Kreml přinucen vyklidit některá z obsazených území, Bulharsko by s velkou pravděpodobností připadlo v úvahu.

Do jisté míry lze tuto these aplikovat i na Československo, nebo při nejmenším na Čechy a Moravu. Situace je ale komplikována významem československého těžkého průmyslu pro sovětskou sféru. Československo se stalo klíčem k hospodářskému vývoji Kominformy a čilým podílíkem na obchodních stycích Moskvy s Pekingem. Naproti tomu v politickém vývoji nenastaly očekávané změny. Pět let po únorovém puči jsou západní tradice a sympatie se západní demokracií stejně silné jako dříve; Československo je jedinou satelitní zemí, která si zachovala mnohé ze svých demokratických institucí a ústavních tradic. Pokud bude Moskva moci pokračovat ve vykořisťování československého průmyslu, potud bude ochotna přehlížet československé politické úchylkárství. Ale dojde-li k náhlému poklesu ve výrobě, je možné, že Sověti začnou uvažovat o ceně tak nebezpečného břímě.

Co by mohlo přimět Sovětský svaz k odchodu z Podunají? Většina „osvobozovací“ teorií začíná a končí tvrzením, že sovětská expanse do Střední a Jihovýchodní Evropy byla vlastně defenzivní; že sovětské úsilí v Číně a v jiných zemích Dálného Východu vyžaduje nasazení evropských odborníků; že sovětské ambice se časem obrátí do Asie a Evropa bude ponechána Evropanům. Shepherd klade důraz na dva nové faktory: zastavení sovětského postupu v Jugoslávii a výměnu v sovětském vedení. Je pravděpodobné, že sovětský režim bude nucen upevnit svoji posici doma i v cizině; noví vůdcové budou patrně nakloněni snaze „zakopat se“ na hranicích dnešního panství a praktikovat politiku „Koexistence“. Plány na studenou válku, načrtnuté Stalinem, jsou opuštěny. Je možné, že konečným důsledkem této nové strategie bude odchod z podunajské pánve.

Západ by mohl tomuto vývoji pomáhat při nejmenším tak, že mu nebude stát v cestě. Politika otevřené diplomacie je jedinou odpovědí na strach Sovětů o bezpečnost své země. Na druhé straně je zapotřebí sledovat skutečně globální politiku síly a odhodlanosti všude, kde Moskva ohrožuje bezpečnost svobodného světa. Jen tak lze Sověty přesvědčit, že prvním krokem ke smíru je jejich ochota zmenšit své nároky na ovládnutí dobytých území. Tyto dvě cesty si neodporují, nýbrž se doplňují.

Shepherd se pak zabývá možností prodloužit západní nebo protisovětský vliv v satelitních zemích, zejména otázkou aktivního odboje. Podle jeho soudu jsou nejlepší možnosti na Slovensku a v Rumunsku, vzhledem k hornatosti obou krajů. Rozhlasová propaganda stanic, které vysílají do zemí za Železnou oponou, by měla být opatrnější a měla by se vyhýbat tendenci stát se tribunou sporů mezi exulanty skupinami. Průmyslový dělník, sedlák nebo voják v satelitní zemi se nezajímá o macedonskou otázku nebo budoucí problémy československé federace: touží jen po svobodě, bezpečí a důstojnosti. Pasivnímu odporu proti komunismu pomáhá především příklad západního světa, jeho úcta k svobodě jednotlivce a jeho hmotný prospěch.

POLŠTÍ UPRCHLÍCI VE VELKÉ BRITANII

Mladý polský sociolog Jerzy Zubrzycki uveřejnil v posledních dvou číslech časopisu *Kultura* výtažek ze své práce *Sociologie polské emigrace*. Uvádíme několik zajímavých dat. Ve Velké Británii žije dnes 142.000 Poláků, kteří mají statut přistěhovalců, 12.000 těch, kteří přijali britské občanství a 25.000 dětí, které se narodily na půdě Velké Británie a tím se automaticky staly občany. Smíšených manželství je asi 8.000; toto poměrně nízké číslo je odůvodněno náboženskými rozdíly. Z celkového počtu Poláků ve Velké Británii má asi 10% při nejmenším střední školu. 2.000 Poláků vystudovalo na britských univerzitách.

Poláci se však nikterak neodnárodňují; výjimkou jsou děti, u kterých je asimilace velmi rychlá. Zajímavé je zjištění, že děti, které byly za války v koncentračních táborech nebo byly jinak citelně postiženy a do Anglie se dostaly teprve po roce 1945, se odnárodňují rychleji než děti, které žijí ve Velké Británii od roku 1939—40. Podle Zubrzyckého má anglická společnost větší přitažlivost pro ty děti, které prožily trpké mládí.

Během války vycházelo v Británii 202 různých periodických publikací, v roce 1953 jich bylo 52. Počet polských organizací však vzrůstá. Poláci mají tendenci soustředit se v určitých továrnách; práce ve «vlastní» skupině jim dává pocit větší jistoty. Svou výkonností převyšují britské dělníky, což přirozeně vyvolává nelibost u Britů. Mnozí intelektuálové, kteří pracují ručně, kompensují svou degradaci účasti na činnosti polských kulturních a politických institucí. Emigrantské organizace tedy slouží také jako prostředek k udržování psychologické rovnováhy jednotlivců. Zajímavé je rovněž zjištění, že lidé izolovaní a neznalí anglického jazyka mají větší sklon ke zločinnosti. Celkem se však Poláci drží dobře: tvoří největší menšinu na půdě Velké Británie.

-jk-

JEŠTĚ K POESII EXILU.

Nic nepřijemnějšího než kritizovat kritiku. Když však není nic početnějšího a populárnějšího než závěrečná poznámka kritika g-h z čísla *Tribuny* červenec-srpen v recenzi o knize Neviditelný domov.

Recensent píše, že uvedená kniha exulantů prozrazuje, jak málo skutečně velké poesie vzniká v našem exilu. To je dobře možné, ale náš kritik argumentuje tím, že stopy existencialismu, surrealismu a Rilkeho jsou u některých autorů silnější než jejich vlastní zážitky a naznačují, že snaha líbit se literárnímu západu se stává vyšší metou, aid.

Tedy několik poznámek: exil je dostatečným zážitkem i pro nebasníka. Básník si jistě nemusí půjčovat životní pocit u jiných a inspirovat se z druhé ruky.

Dále: cožpak nemohou být některé původní zážitky podobny jakémusi rilkovskému vykořenění do prostoru, nebo kaňkovskému absurdnu nebo nemohou vznikat z existenciálního pocitu života, na který má exulant větší právo než Sartre?

Líbit se západu? Co je to? Z hlediska čistě praktického naše verše jsou spíše nepřeložitelné, či alespoň nepřekládané.

Kritik *Tribuny* uzavírá, že kniha je dobrou českou poezií (což, kdybychom mohli brát vážně, a jak rádi! — by znamenalo nesmírně), ale nebude prý exulantským Devětsílem. Hezky a nepřesně řečeno. Devětsíl bylo hnutí, manifest, škola, básnický program. Neviditelný domov je skromným průřezem z prací básníků v exilu. Ostatně, Devětsíl byl poplatnější obnovení západu než právě básně, které náš kritik měl na stole, když psal svou recenzi.

František Listopad.

JACÍ JSME

■ **PROVOZOVÁNÍ STRANICTVÍ — PO ŽIVNOSTENSKU.** «Ozdravení (Rady svobodného Československa) může nastat, až politické strany v exilu budou skutečně fungovat... Poněvadž politické strany jsou jakožto nositelky politického života v demokracii nezbytnost a poněvadž v exilu je prostředků k jejich provozu na mále, poskrovnu. Výbor pro svobodnou Evropu by učinil nejlépe, kdyby svou finanční podporu postavil na tuto základnu a kdyby ji podmínil při nejmenším existencí fungující politické strany».

Národní střed — čs. živnostník v exilu.

■ **PŘED ROKEM JSME** v této rubrice zaznamenali příhodu o Laušmanovi, na kterou nás upozornil náš spolupracovník z Německa. V brožurce «La communauté européenne de détente» klade si Paul Barton na základě tohoto záznamu otázku, do jaké míry Laušman a zahraniční ústav jedno byli. Je marné vysvětlovat. Historie o anthropologovi, který z jedné kosti vykonstruoval předpotopního netvora, se opakuje do nekonečna.

■ **PROJEV PROF. HLAVATÉHO** měl dramatické konce. Profesionálním straníkům přibýlo starostí, zastupitelstvu se rozrostla odpovědnost a jedna bývalá poslankyně začala trpět záchvaty migrény a histerie. Největší úspěch však zaznamenali — podle názoru jednoho uprchlíka — naši Batovci: exil se pouští do práce s číslem devět...

■ **ČESKÁ BESEDA** byla v Praze zakázána. Prý je to tanec vesnických boháčů, protože se v ní zpívá: «Sedlák, sedlák, sedlák je velký pán...» K nové složenému lidovému tanci se zpívají písně, které opěvují traktory, kombajny a kolchozní kraviny. Nejpopulárnější je prý však pasáž ze staré lidové písně, která se dostala do nového tance nedopatřením: «Měl jsem, a už nemám více...»

Podle Nového domova.

ODKAZ TOMÁŠE MASARYKA (se str. 7)

po stránce metody (všimáme si mnohem více skutečných lidí, s nimiž konáme interview podle přesné stanoveného plánu), ale i po stránce předmětu: zaostřujeme čočku vědy na marxism-leninism ne jen co by filosofický systém či návod k organizaci společnosti, ale studujeme komunisty samy, jejich organizaci, taktiku a slabiny. A v tomto se liší i generace naše od generace Masarykovy: starší generace se učila prožít a překonat v sobě rakousko-uherské tmářství metody německého policejního státu; my naproti tomu máme co činit s nepřítelem novým, dosud nám neznámým, jehož metody musíme proniknout a překonat...

Přes tyto drobné odchylky, jež naše doba přináší s sebou, zůstává naše poplatnictví Masarykovi zcela zřejmé. Masaryk stavěl po celý život ne pouze pro své současníky, ale pro věčnost; je na nás abychom jeho víře dali naplnění. O jeho odkazu a učení at platí slova z knihy, kterou on často citoval našim «matrikovým» poslancům za první republiky: «... Jiné pak padlo v zemi dobrou a dalo užitek zhůru vstupující a rostoucí; přineslo zajisté jedno třicetý, a jiné šedesátý a jiné pak stý. ... Kdo má uši k slyšení, slyš!» (Bible Kralická, Marek, 4/8—9).

STÁTNÍK VE SVĚTOVÉ REVOLUCI (se str. 5)

uskutečňováním těchto směrnic. V jejich službách Beneš nikdy nepochyboval, že slouží zároveň zájmům mezinárodního společenství.

Odkaz

Jestliže Beneš překlenul rozdělení své filosofie a politiky pojmem kompromisu, filosoficky se s ním nikdy nevypořádal. Věděl se vši určitostí, že politika se skládá ze dvou prvků — utopie a reality — patřících na dvě různé roviny, které se nikdy nesesetkají. Ve slovech, která následují, je víc než Benešovo vyznání lásky k práci a zápasu; v tomto optimistickém souvětí se tájí celé drama lidského života: «Nejkrásnější stránka ideálu není jeho uskutečňování a uvedení nebeského ráje v pozemský život, nýbrž boj o ideál a o ráj pozemský a duchovní. Tento rozkol jde až do Benešovy metafysiky, protože se v ní Beneš nedostal k synthese jsoucna časového a věčného, a nemohl zůstat bez vlivu na jeho oblast mravní.

Filosoficky, metafysicky a ethicky, byl Beneš na straně těch, kdo stojí za úplné a spustavné uplatňování zásad: «Člověk, pro nějž správně chápání ideál lidství něco znamená, si uvědomí svou mravní, národní a lidskou povinnost, a jde — jde bez ohledu na to, co se děje napravo a nalevo. Padne-li, padne. Bude živ a zvítězí v generacích budoucích». Politicky však Beneš výslovně odmítl poslouchat zákona *fiat iustitia perezat mundus*. Přitom nemohl přijmout kredo politického realismu, že není ethiky mimo politiku a že hledání mravního zákona mimo politiku je odsouzeno k marnosti, neboť kolem sebe viděl pekelné hlubiny takové morálky. Východisko, které z tohoto dilematu našel, bylo jako úzká a strmá stezka vedoucí do nedostupného obzoru: osobní ctnost jednatelů člověka, politika *virtu*, která rozezná meze kompromisu pod zorným úhlem smyslu dějin.

Beneš věděl o kosmickém zápase mezi silami světla a silami temnot, mezi silami dobra a silami zla, mezi láskou a násilím. Filosoficky si jej jednoznačně rozhodl ve víře v konečné vítězství světla, dobra a lásky. Nechal nás však ve své filosofii bez odpovědi na alternativu dočasněho vítězství tmy, zla a moci. Monolog, který vedl nad každým svým politickým činem, nám ukazuje jen jednu cestu. Avšak jeho vlastní slova, že «Cesta do ráje vedla a vždy vede — přes Kalvárii», naplnilo jen veliké drama jeho vlastního života s tragickým koncem vpravdě symbolického významu. Kdo nevidí Benešovo dílo a skonání v této perspektivě, nevidí Beneše v jeho hrdinské velikosti jako symbol naší tragické doby v celé její ubohosti a slávě. A nerozumí jeho odkazu.

Z Beneše můžeme čerpat důvěru, že jsme před zraky dějin dobře živilí ideál, pro který jsme odešli do vyhnanství, tužby a tradice svého národa jakož i realitu mocenských vztahů a že jsme se za celé Československo postavili na správnou stranu; poučení, jak bychom měli své exilové poslání plnit;

a sflu ke splnění povinnosti vidět proti sobě síly zla, vidět je i dočasně vítězit a přesto neztrácet víru, přesto pracovat a zápasit a umět padnout pro slavnější vzkříšení. *Summum necessarium* však je domyslet, co Beneš jen protpěl: filosofickou hloubku posledních slov, abychom si ve světové revoluci, která je také naším údělem, nezoufali nikoliv pro nedostatek síly, nýbrž pro slabost ducha.

Jaroslav Seifert

VÁNOČNÍ PÍSEŇ

*Rolníčky slyším, slyším hlasy,
myslím si: Kdo to přijel asi?
Dlouho už neviděl jsem sáně,
a proto toužím dychtivě
podívat se zas jednou na ně,
pohlédit koně po hřívě.
Však venku nikdo. Jenom vrána
dopola sněhem zasypaná.*

*A slyším hudbu. Nechám všeho,
jdou přivítati neznámého.
Kdo je to? Slyším, někdo trobí,
housle se ozvou k tomu vráz
i basa, která zpívá zhloubi.
Nic, jenom tma a ticho v domě
opírají se silou o mě.*

*A v koši u psacího stolu
hryže si myška. My dva spolu
známe se dávno. Tíse vklouzla
tak jednou ke mně. Od těch dob
je pokoj stále plný housla.
Jen, prosím, neplaš, nerozlob
tu přítelkyni malých dětí,
umí tak krásně vyprávěti.*

*Vždyť je to ona myška malá,
jež s Kristem Pánem v seně spala
a viděla, jak Marie Panna
už dlouhou cestou umdlévá
a klesá k zemi uplakaná
na trochu slámy do chléva.
A viděla, jak s nebe rázem
mdléle slétali se na zem.*

*A teď je u mne. Pode dveřmi
tou škvírou chodí ke mně, věř mi.
A od těch dob mi takhle hraje,
rolníčky slyším v tento čas,
okna mi květy rozkvétají
a s nebe slyším krásný hlas.
Ne obyčejný, ale svatý,
když do tmy ráno vyjdu vraty
a spěchám sněhem na rováty.*

TRIBUNA — LIST ČS. ZAHRAŇIČNÍHO ÚSTAVU V EXILU. REDAKCE: POSTBOX 91, LEIDEN — HOLANDSKO. Jako nepravdivý tisk nemáme právo požadovat předplatné. Ale i nepravdivý tisk se platí v tiskárně. Příspěvky účtujeme ročně: Austrálie: 22 sh. — Belgie: 100 frs. — Velká Británie: 18 sh. — Brazílie: 70 CrS. — Francie: 900 frs. — Holandsko: 9 zl. — Itálie: 1500 lir. — Kanada: \$ 3. — Německo: 10 DM. — Norsko: 16 K. — Švédsko: 12 K. — Švýcarsko: 12 frs. — USA: \$ 3. — Mexico: 15 pesos.

PŘÍSPĚVKY ZAŠLETE:

z Evropy na Czechoslovak Foreign Institute in Exile, Postbox 91, Leiden, Holandsko.
z USA a Kanady na Czechoslovak Foreign Institute in Exile, P.O.B. 934, Chicago 90, Illinois, USA.
z Austrálie na Czechoslovak Foreign Institute in Exile, Commonwealth Bank of Australia, Concord, Sydney, N.S.W.
Děkujeme Vám.